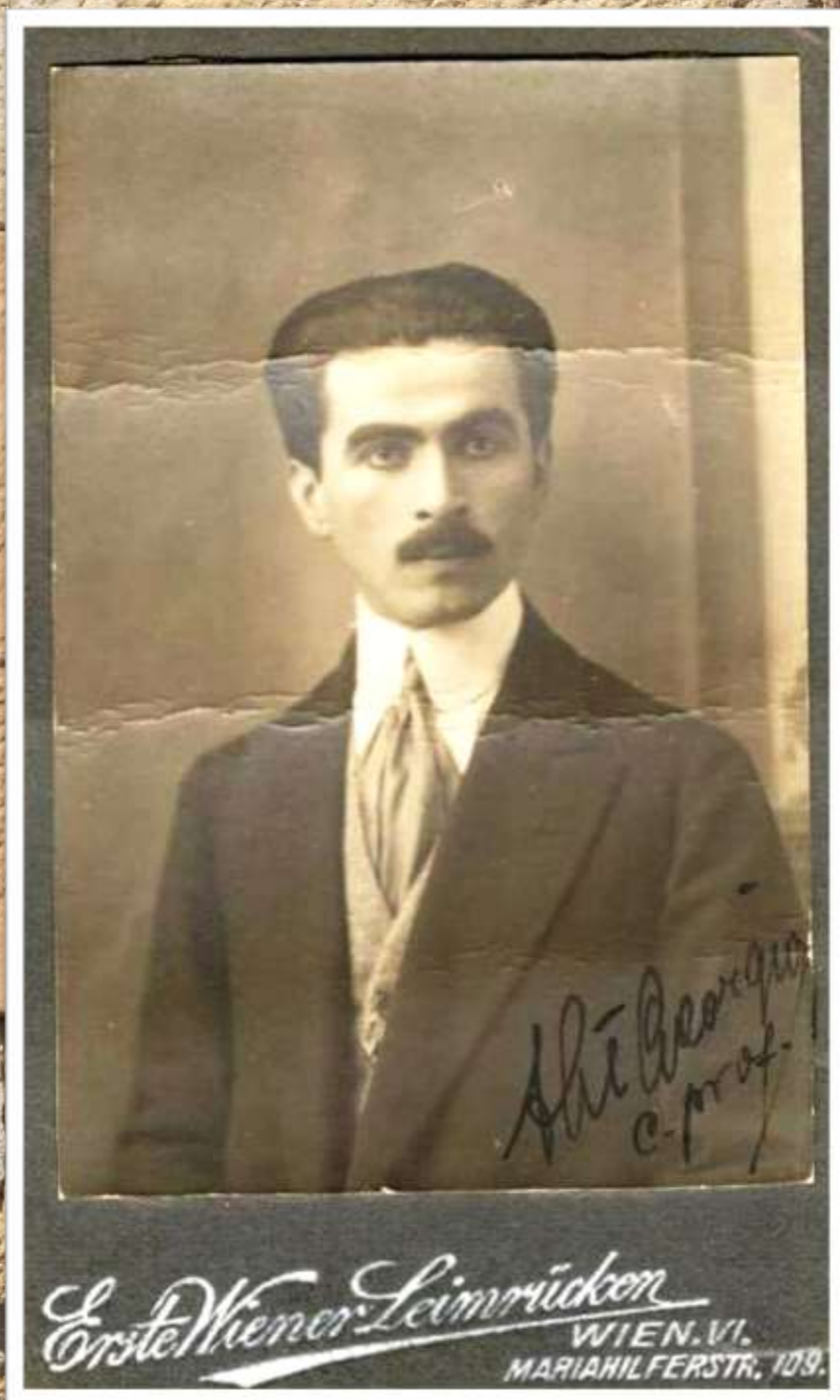

PISANII SÂNGEORZENE

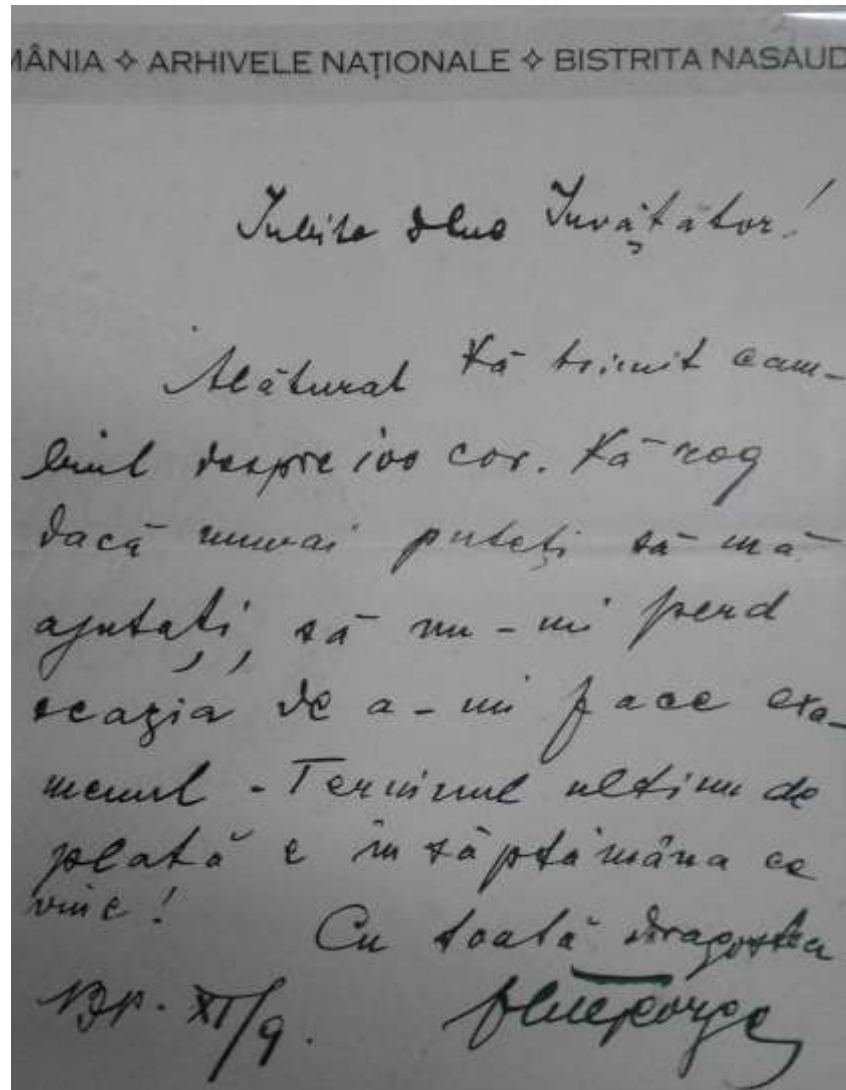

ANUL XV, NR. 1(161), IANUARIE 2026

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

ANUL XV, NR. 1(161), IANUARIE 2026

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II,
Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române
Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-
Marius) Morariu, Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<http://pisanisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>
biblioteca-digitala.ro/?pub=6346-pisanii-sangeorzene-revista-de-spiritualitate-istorie-si-traditie-locala

COPERTA 1: Flore Al-George

COPERTA 2: Colectivul de profesori ai Liceului „Dragoș Vodă” din Sighetul
Marmației în care era prezent și Flore Al-George

COPERTA 3: Flore Al-George cu familia

COPERTA 4: Familia Al-George

Cuprins

EDITORIAL

DORIN DOLOGA

*Aspecte privind unirea Moldovei cu Țara Românească de la
24 ianuarie 1859.....*

6

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

Matricula cununăților din Parohia greco-catolică Sângeorgiu din anul 1860.....

7

FLORE AL-GEORGE

Graiul românilor din partea de sus a Someșului Mare (I).....

22

Sân-Georgiul-român.....

33

Stațiuni balneare și climaterice. Sângeorz-Băi (județul Năsăud).....

35

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948.....

37

DIN GRANIȚĂ

Adunările populare din comitatul Bistrița-Năsăud.....

51

NICOLAE TOGAN

*Pro memoria – Discurs funebru rostit la înmormântarea regretatului
medic-colonel Dr. Ioan Popp.....*

54

ICU CRĂCIUN

Noi contribuții la viața și activitatea lui Paul Tanco.....

57

EMIL BOȘCA-MĂLIN

Spovedanie lângă cruci.....

59

Dezmeticiri dincolo de deal.....

60

COMUNISM

ALEXANDRU DĂRĂBAN

*Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele
parohiale greco-catolice de stare civilă (1883).....*

61

EDITORIAL

Aspecte privind unirea Moldovei cu Țara Românească de la 24 ianuarie 1859

DORIN DOLOGA

Înfrângerea Revoluției de la 1848 a demonstrat că îndeplinirea obiectivelor românești nu se putea realiza pe cale insurecțională în împrejurările respective. Ținând seama de învățămintele revoluției, de disponibilitățile diplomației și de împrejurările internaționale, conducătorii luptei naționale și-au fixat drept obiectiv apropiat Unirea Principatelor prin mijloace politice. A fost stabilit obiectivul principal și calea de urmat pentru realizarea acestuia. Acest țel era unul de mare responsabilitate, care presupunea unitate ideologică și organizatorică.

În exterior au fost întreprinse demersuri pentru a trage atenția cercurilor politice și financiare din Occident asupra avantajelor ce ar decurge din soluționarea problemei românești în acord cu spiritul veacului. Secolul al XIX-lea a fost supranumit secolul naționalităților. Propaganda s-a desfășurat cu tenacitate și mare abilitate, folosindu-se disensiunile politice și concurența economică dintre Marile Puteri. Memorii sau proteste au fost înaintate principalilor reprezentanți ai vieții politice europene: împăratul Franței Napoleon al III-lea, ministrul de externe al Franței contele Walewski, premierul englez Palmerston, ministrul de externe al Angliei Clarendon, sultanului, ministrul de externe al Turciei Rașid Pașa. Demersurile pentru câștigarea sprijinului diplomației europene au fost însoțite de o largă campanie în care au fost angajate spiritele cele mai alese ale vieții publice și culturale europene, franceze mai ales, urmărindu-se obținerea sprijinului opiniei publice. Judecata interesată și părtinitoare a diplomaților era confruntată mereu cu aprecierea dreaptă a opiniei publice. Deschiderea din nou a problemei orientale prilejuită de războiul Crimeii a reprezentat o ocazie care nu a fost pierdută de conducătorii luptei naționale românești. Când Congresul de pace de la Paris și-a început lucrările problema românească era deja o problemă europeană.

Pe plan intern existau două tendințe divergente – liberală și conservatoare, care se înfruntau nu numai pe bază politică, ci și ideologică. Conservatorii nu erau ostili Unirii, dar se pronunțau în favoarea alegerii ca domnitori ai unor reprezentanți ai vechiului regim, care ofereau garanțiile necesare că organizarea viitoare a statului nu le va atinge privilegiile. În ambele Principate, conducătorii mișcării unioniste s-au organizat într-o formațiune politică denumită partidă națională, care, deși eterogenă sub raportul componenței sociale, a reprezentat o puternică forță în lupta pentru organizarea alegerilor și desemnarea organelor care urmau să dea expresie dorinței unanime de unire. Chiar și partidă națională, ai cărei reprezentanți dominau Adunarea de la Iași, era neomogenă și cu interese deosebite pe plan social. După dezbateri a fost propusă și susținută din partea partidei naționale candidatura lui Alexandru Ioan Cuza. Acesta era un moderat, reprezentând o cheazășie pentru concilierea intereselor. Alegerea lui Alexandru Ioan Cuza reprezenta triumful noului, a lumii moderne, a libertății. Alegerea aceluiași domn în ambele Principate a reprezentat o însemnată victorie a poporului român în lupta pentru formarea unui stat național independent și pentru progres social. Alegerea a demonstrat tăria națiunii române, care a manifestat o maturitate politică. Sfâșiata de puternice contradicții sociale, divizată de o luptă de clasă, societatea românească a activat unitar pe platforma intereselor naționale.

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

1860

I

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Vasile Jarda, văduv, plugar	Irina Andresi, fată văduvită, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	6 februarie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 158	Pe Conța, nr. 339
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	39 ani	31 ani
Starea civilă	văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Varvara Andresi, văduvă, 65 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Nistor Pop, 40 ani și Cosma Oanea, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Clement Buia, 45 ani și Angilina, 35 ani, soția sa	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	22, 29 ianuarie și 5 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

II

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Clement Pop, june celib, fiu de plugar	Gacea Mihoc, fată fecioară, fiică de plugar

¹ SJANBN, fond Colecția registre parohiale de stare civilă, dosar 1143, Matricula cununaților din parohia St. Georgiu (1858-1872), f. 5 v. – 6 f., poz. 1.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

Data încheierii căsătoriei	6 februarie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum nr. 344	Între Uliți, nr. 44
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	27 ani	21 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Paramon Pop, 46 ani, cu Ileana, soția sa, 40 ani	Elisei Mihoc, 48 ani, cu Șofronia, soția sa, 34 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Teodor Șteopoaie, 50 ani și Scridon Șpaimoc, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Simion Tanco, 38 ani, cu Ioana, soția sa	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	22, 29 ianuarie și 5 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

III

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	George Costan, june celib, fiu de plugar	Anisia recte Trifilia Sohorca, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	9 februarie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Conța, nr. 292	Peste Apă, nr. 244
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	21 ani	29 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Simion Costan, văduv, 60 ani	Cosma și Maria Sohorca
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Clement Buia, 45 ani și Vasile Larionesi, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Filimon Costan, 40 ani, cu Titiana, soția sa, 38 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	22, 29 ianuarie și 5 februarie, fără impedimente	

¹ SJANBN, Colecția, f. 6 v. – 7 f., poz. 2.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹

IV

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Simion Filip, june celib, fiu de plugar	Tecla Log. Jarda, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	9 februarie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Ilva Mică, Lângă Drum, nr. 65	Peste Apă, nr. 219
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	23 ani	23 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Pantelimon Filip, 60 ani și Arsenica, soția sa, 50 ani	Orfană de ambii părinți
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Eremie Buta, 45 ani și Larion Jarda, 23 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Precup Vărărean, 60 ani, cu Irina, soția sa, 38 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	22, 29 ianuarie și 5 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

V

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Larion Jarda, june celib, fiu de plugar	Mărina Puițău, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	13 februarie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă nr. 219	Peste Apă nr. 234
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	22 ani	19 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfani de ambii părinți	Condrate Puițău, 36 ani, cu soția Floarea, 32 ani

¹ SJANBN, Colecția, f. 6 v. - 7 f., poz. 3.² SJANBN, Colecția, f. 6 v. - 7 f., poz. 4.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Alexa Alexi, 50 ani și Cosma Oanea, 41 ani
Martori la cununia însăși (nași)	Roman Măriuș, 50 ani și Palagia, soția sa
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	29 ianuarie, 5 și 11 februarie, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹

VI

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Simion Gagea, june celib, fiu de plugar	Iftinia Larionesi, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	13 februarie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Conța, nr. 304	Pe Conța, nr. 294
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	27 ani	20 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan de taică, mama Gagea, 61 ani	Vasile Larionesi, 45 ani, cu soția Floarea, 40 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Clement Buia, 45 ani și Mihai Sfrângeu, 35 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Ioan Lup Haliță, 48 ani, cu Catrina, soția sa, 48 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	29 ianuarie, 5 și 11 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

VII

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ioan Grigore a Buia, june celib, fiu de plugar	Maria Dobzău, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	13 februarie 1860	

¹ SJANBN, Colecția, f. 6 v. – 7 f., poz. 5.² SJANBN, Colecția, f. 6 v. – 7 f., poz. 6.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, nr. 20	Lângă Drum, nr. 25
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	26 ani	20 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Grigore Buia, 55 ani, cu soția Cinica, 50 ani	Andrei Dobzău, 40 ani, cu soția Nastasia, 40 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Dănilă Ștepoaie, 50 ani și Niculae Gagea, 35 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Costan Lupoae, 38 ani, cu Palagia, soția sa, 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	29 ianuarie, 5 și 11 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

VIII

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ioan Larionesi, june celib, fiu de plugar	Irina Bolfă, fată fecioară, fată de plugar
Data încheierii căsătoriei	16 februarie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Conța, nr. 294	Pe Conța, nr. 326
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	25 ani	23 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Vasile Larionesi, 46 ani, cu Floarea, soția sa, 46 ani	Petre Bolfă, 55 ani, căsătorit
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ioan Buia, 39 ani și Cosma Oanea, 41 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Vlase Nicolai, 31 ani, cu Șofronia, soția sa, 35 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	29 ianuarie, 5 și 11 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, Colecția, f. 6 v. – 7 f., poz. 7.² SJANBN, Colecția, f. 7 v. – 8 f., poz. 8.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

IX

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Mihăilă Persecă, june celib, fiu de plugar	Palagia Flore, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	16 februarie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Leșu	Lângă Drum, nr. 40
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	23 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Nestor Pop, 40 ani și Ioan Buia, 39 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Simion Zăgorean, 54 ani, cu soția sa Eudochia, 48 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	29 ianuarie, 5 și 11 februarie, cu dispensarea episcopescă de la gradul 6 de afinitate nr.356/12 februarie 1860	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

X

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Grigore Răzvanță, june celib, fiu de plugar	Eudochia Joja, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	20 februarie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei		
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	31 ani	23 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Larion Joja, 50 ani, cu soția sa Teodora, 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ioan Buia, 39 ani și Cosma Oanea, 41 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Alexa Nicolai, 29 ani, cu soția sa Parasca, 25 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	

¹ SJANBN, Colecția, f. 7 v. – 8 f., poz. 9.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	29 ianuarie, 5 și 11 februarie, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹

XI

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Dumitru Bădeu, june celib, fiu de plugar	Paraschiva Leneș, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	20 februarie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă nr. 198	Între Uliți, nr. 101
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	27 ani	23 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Ana Leneș, 56 ani, văduvă
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Teodor Gușa, 70 ani și Simion Mutu, 48 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Terente Urece, 55 ani, cu soția Ileana, 36 ani din Poiana	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	11, 12 și 14 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

XII

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Dănilă Morari, june celib, fiu de plugar	Gacea Tahâș, fată văduvită, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	26 februarie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 102	Între Uliți, nr. 114
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	32 ani	38 ani
Starea civilă	Celib	Văduvă

¹ SJANBN, Colecția, f. 7 v. – 8 f., poz. 10.² SJANBN, Colecția, f. 7 v. – 8 f., poz. 11.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Arsenica Tahâș, 70 ani, văduvă de plugar
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ioan Buia, 39 ani și Cosma Oanea, 41 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Roman Măriuș, 45 ani, cu Irina, soția sa, 40 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	14, 19 și 26 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

XIII

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Leonte Strugariu, june celib, fiu de plugar	Senea Petri, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	31 mai/ 4 iunie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 138	Peste Apă, 227
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	25 ani	24 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfană de tată, maica Sofia Petri, 60 ani, văduvă
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Grigore Șpitiș, 60 ani și Ioan Andresi, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Iacob Petri, 40 ani, cu Gacea, soția sa, 30 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	13, 20 și 24 mai, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, Colecția, f. 7 v. – 8 f., poz. 12.² SJANBN, Colecția, f. 7 v. – 8 f., poz. 13.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

XIV

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Leon Bolfă, june celib, fiu de plugar	Ecaterina Andresi, fată văduvită, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	4 iunie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Conța, nr. 273/325	Valea Borcutului, nr. 404
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	27 ani	22 ani
Starea civilă	Celib	Văduvă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Maria Bolfă, 60 ani, văduvă	Ioan Andresi, 50 ani, cu Tecla, soția sa, 40 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea, 41 ani și Nestor Pop, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Leonte Ianoș, 26 ani, cu Palagia, soția sa, 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	13, 20 și 24 mai, cu licența militară din 31 ianuarie 1860, nr. 5386/69	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

XV

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Teodor Nicolai, văduv, plugar	Maria buia, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	7 iunie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Rogină, nr. 354	Pe Conța, nr. 337
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	50 ani	45 ani
Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfan
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Macavei Sohorca, 36 ani și Larion Jarda, 35 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Paramon Pop, 48 ani, cu Ileana, soția sa, 48 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	

¹ SJANBN, Colecția, f. 8 v. – 9 f., poz. 14.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	6, 13 și 20 mai, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹

XVI

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Tănase Jarda, june celib, fiu de plugar	Nastasia Nicolai, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	12 iulie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 231	Peste Apă, nr. 258
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	22 ani și 2 luni	20 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Pantelimon Nicolai și Ana, soția sa
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	George Budușian. 42 ani și Cosma Oanea, 41 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Terente Puițău, 54 ani, ci Irina, soția sa, 54 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	13, 20 și 27 mai, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

XVII

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Vasile Mălai, june celib, fiu de preot	Maria Pop, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	12 iulie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Leșu, nr. 12	Lângă Drum, nr. 344
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	22 ani și 2 luni	20 ani
Starea civilă	Celibi	

¹ SJANBN, Colecția, f. 8 v. – 9 f., poz. 15.² SJANBN, Colecția, f. 8 v. – 9 f., poz. 16.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Paramon Pop, 55 ani, cu Ileana, soția sa, 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea, 41 ani și Todor Lazar, 36 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Ioan Solcanu, 70 ani, cu Maria, soția sa, 70 ani, din Leșu	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	27 mai, 3 și 10 iunie fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

XVIII

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Alexandru Cordoș, june celib, fiu de plugar	Ana Pop, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	16 iulie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, nr. 340	Lângă Drum, nr. 346
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	26 ani	19 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan, mama Titiana	Elias Pop, 38 ani, cu Todossia, femeia sa, 40 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Tănase Gagea, 32 ani și Larion Ciocan, 60 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Eremie Buta, 46 ani, cu Ana, soția sa, 35 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10 iunie, 11 și 15 iulie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

Revăzut și ordine bună aflat la canonica vizitațiune în 16 iulie 1860 prin Grigore Moisil, vicar.

¹ SJANBN, Colecția, f. 8 v. – 9 f., poz. 17.

² SJANBN, Colecția, f. 8 v. – 9 f., poz. 18.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

XIX

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ioan Pop, june celib, fiu de plugar	Nastasia Cârstea, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	22 iulie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, nr. 344	Ilva Mică (născută în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 223)
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	26 ani	25 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Paramon Pop, 55 ani, cu Ileana, soția sa, 50 ani	Orfană, maica Ioana Petroaie
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Buia, 50 ani și Spiridon Șpaimoc, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Simion Tanco, 38 ani, paroh local și Ioana, soția sa	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	20, 24 și 27 mai, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

XX

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ignat Măriuș, june celib, fiu de plugar	Eudochia Anton, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	8 octombrie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, nr 369	Peste Apă, nr. 148
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	25 ani	20 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Ioan Măriuș Flore, 60 ani, văduv	Basiliu Anton, 56 ani, cu soția sa Maria, 40 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Buia, 60 ani și Gavrilă Flore, 32 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Roman Măriuș, 51 ani, cu Palagia soția sa	

¹ SJANBN, Colecția, f. 8 v. – 9 f., poz. 19.

Matricula cununăților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	20, 23 și 26 septembrie, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹

XXI

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Grigore Varvari, văduv, plugar	Titiana Alexi, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	22 octombrie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 233	Lângă Apă, nr. 146
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	45 ani	40 ani
Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfan
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Todor Oproaie, 60 ani și Eremie Buta, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Paramon pop, 50 ani, cu Ileana, soția sa, 49 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	30 septembrie, 7 și 14 octombrie fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

XXII

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ioan Miherta, june celib, fiu de plugar	Ana Buia s. Moni, fată căzută, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	22 octombrie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 151	Pe Conța, nr. 337
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	31 ani	23 ani
Starea civilă	Celibi	

¹ SJANBN, Colecția, f. 9 v. – 10 f., poz. 20.² SJANBN, Colecția, f. 9 v. – 10 f., poz. 21.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Artene Miherța, 70 ani și Nastasia, soția sa, 70 ani	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Buia, 60 ani și Cosma Oanea, 41 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Alexa Nicolai, 28 ani, cu Parasca, soția sa, 28 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	23, 26 și 30 septembrie, cu impedimente canonice și militare (soldat) cum se vede la foaia matricolă pe anul 1860	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

XXIII

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Vasile Flore, june celib, fiu de plugar	Mărina Gabor, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	29 octombrie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, fără număr	Între Uliți, nr. 119
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	28 ani	20 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Dionisie Gabor, 45 ani și Gacea, soția sa, 25 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ioan Dărăban, 33 ani și Elie Berci, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Elie Berci, 40 ani, cu Irina, soția sa, 40 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	7, 14 și 21 octombrie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, Colecția, f. 9 v. – 10 f., poz. 22.² SJANBN, Colecția, f. 9 v. – 10 f., poz. 23.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1860

XXIV

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	George Borgovan, june absitariu, fiu de plugar	Șofronia Anisie, văduvă, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	1 noiembrie 1860	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 90	Pe Tabără, nr. 274
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	32 ani	32 ani
Starea civilă	Celib	Văduvă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Larion Varvari, 40 ani și Andrei Anisie, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Ștefan Cocianu, 33 ani, cu Palagia, soția sa, 27 ani, ambii la moara lui Pop Lica, morar	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	20 septembrie, 7 și 14 octombrie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

¹ SJANBN, Colecția, f. 9 v. – 10 f., poz. 24.

Graiul românilor din partea de sus a Someșului Mare

FLORE AL-GEORGE

Valea superioară a Someșului Mare

Valea Someșului Mare, pe care oamenii o numesc de obicei Valea Someșului (*Valea Someșului*), se întinde în partea de nord-vest a județului Bistrița-Năsăud. La est și la nord este înconjurată de Carpați, sau de ramurile acestora. Este mai degrabă o zonă muntoasă; are munți de pe care zăpada dispare rareori complet.

Valea și-a luat numele de la râul Someș, de la vechiul Samusius, care, pentru a fi deosebit de Someșul Mic, cu care se întâlnește la Dej, a primit atributul „Mare”.

Someșul Mare are mai mulți afluenți, cum ar fi Valea-Vinului, Anieș, Cormaia, văile Ilvei și Leșului, Sălăuța, etc., de-a lungul cărora se găsesc adesea sate cu aceleași nume.

Valea Someșului superior este locuită doar de români, cu excepția așezărilor de fabrici de cherestea de la izvoarele Someșului, unde locuiesc 300-400 de maghiari. Nu se poate stabili cu exactitate istorică de când, deoarece în secolele XII și XIII rolul de lider le revenea nu lor, ci mai degrabă coloniștilor germani care exploatau minele.

Sediile acestor colonii germane erau la Bistrița și, mai ales, la actuala Rodna, vechiul *Ruconium*, *Rudacium*, *Rodna* și *Rocna*, care era un oraș mare și înfloritor, cu o populație de, să zicem, 20-30.000 de locuitori la venirea tătarilor.

Acest lucru este dovedit de șanțurile improvizate pentru apărare care se văd în jurul actualului târg, precum și de peșterile care se mai găsesc și acum, săpate în mijlocul orașului pentru a se refugia în ele din fața violenței tătarilor. Ruinele uriașe ale bisericii romano-catolice, pe care tătarii au jefuit-o și care, din punct de vedere arhitectural, sugerează o artă foarte dezvoltată, spun multe despre acest oraș înfloritor.

Lângă comuna Sângeorz-Băi „Valea Tătarilor” duce cu atât mai mult la concluzia că a fost locuită de români, deoarece aici, neexistând nici mină, nici teren plat pentru agricultură, nu s-a putut forma și înflori o așezare germană, ci doar români păstori și slavi imigranți de dincolo de Carpați puteau locui. Acest popor român s-a retras din fața furiei tătarilor în această vale, la 23 km distanță de comună, iar legenda spune că au tăiat copacii din pădure pe jumătate, astfel încât, atunci când tătarii i-au urmărit în vale, căderea unui singur copac a fost suficientă pentru ca întreaga pădure să se prăbușească peste ei, provocând mari distrugerii printre aceștia. Faptul că aici a avut loc într-adevăr o luptă cu tătarii este dovedit de armele găsite aici în ultimii ani.

Faptul că tătarii au distrus într-adevăr această vale înfloritoare este dovedit și de faptul că aici a încetat orice viață demnă de remarcat.

Mai târziu, aici se așază anumite popoare non-românești, în special rusești, care se amestecă cu românii în multe sate, astfel încât ia naștere un popor complet nou, interesant, care, în ciuda faptului că se consideră român și vorbește foarte bine românește, trăsăturile

Flore AL-GEORGE

feței și statura trădează că nu este în întregime așa.

Elementul mai tenace a învins cu limba sa, care a devenit și a rămas română, deși din structura corpului se vede de la distanță că nu are nicio expresie românească. Faptul că aici s-au așezat popoare sigure și diverse este arătat cel mai clar de exemplul viu. Dacă ne uităm, de exemplu, la locuitorii satelor Rodna Maieru Rebra Mare și Salva, vom vedea că locuitorii din Rodna sunt de obicei oameni înalți, robuști, cu fețe roșii, cu nasuri carne, cu păr șaten, trăsături care se potrivesc foarte bine cu rușii care trăiesc dincolo de graniță, în Bucovina, ba chiar și în Rusia. Locuitorii din Maieru sunt de statură medie, negricioși, cu nasuri acvilin, de cele mai multe ori cu trăsături românești și așa mai departe.

Așezări rusești, respectiv rutenești, au existat și în această regiune, și anume în număr mare; în zona Bistriței, de exemplu, Rusu Bârgăului este o așezare ruteană complet românizată¹.

Acest ținut gravitează spre Năsăud, mai ales din punct de vedere cultural, și spre Sângeorgiul Român ca loc de divertisment. Acesta din urmă începe să fie renumit prin baia sa numită „Hebe” și prin apele sale minerale bune, aceste băi având o mare influență și asupra vieții spirituale a locuitorilor satului.

Localitățile situate în valea superioară a Someșului Mare aparțin în mare parte regimentului II de graniță, înființat de Maria Tereza. Chiar și acum se mai aude numele de „grănițeri” (grăniceri), spre deosebire de cei din afara zonei de graniță, care sunt numiți simplu „țărani” și sunt disprețuiți.

Grănicerii sunt mândri de trecutul lor, și pot fi, pentru că pe câmpurile de luptă ale Europei și-au dovedit vitejia de nenumărate ori. Marele Napoleon însuși a lăudat „Cătanele negre” (soldații negri). Negri, pentru că serveau cu propriile haine – haina lor de deasupra fiind un suman, lung, negru, un fel de haină groasă.

După desființarea acestui regiment de graniță, la începutul secolului al XIX-lea, din averea grănicerilor au fost înființate două fundații, una școlară și una de burse.

Din fondul școlar sunt întreținute câteva școli primare și în special gimnaziul fundațional din Năsăud, unde la plata taxelor școlare sunt favorizați urmașii „grănicerilor”.

Caracterizarea poporului român din valea superioară a Someșului Mare

Populația satelor care fac obiectul acestei disertații este, în general, de statură medie, inteligentă, curajoasă, dar liniștită, calmă. Nu au aversiune față de străini, ba chiar îi imită în limbă, obiceiuri, spunând simplu că „îi mai mândru așa” (e mai frumos așa).

În ciuda lipsei de pământ arabil bun, își petrec totuși cea mai mare parte a timpului cu agricultura, la care, ca a doua ocupație principală, se adaugă creșterea animalelor. Nu practică industria, comerțul și nici nu le place.

În ceea ce privește modul lor de viață, este simplu, dar adecvat. Mâncarea lor principală este mămliga, care aici se numește „coleșă” și la care, ca fiind inseparabile de ea, se adaugă brânza de oi și laptele de oi acru, pe care adesea le prepară foarte bine. De asemenea, pâinea de porumb este o prezență zilnică.

În general, populația nu este bețivă, dar totuși băutura nu lipsește nici de la sărbătorile legate de naștere, nici de la cele legate de botez, nici de la ospețele de nuntă, du-

¹ Vezi N. Iorga: Neamul Românesc în Ardeal și Țara Ungurească Vol. II., p. 519..

Graiul românilor din partea de sus a Someșului Mare

pă cum nici de la priveghiurile morților.

Că populația poate fi înstărită o dovedesc și casele din această vale. Aici nu există case din lut sau din nuiele, ci numai case construite din lemn și piatră.

Casele sunt alcătuite, de regulă, dintr-o cameră, tindă, cămară și mai rar din pivniță. Acoperișul este, în general, din șindrilă; doar pe alocuri se mai vede câte o casă mai veche, acoperită cu paie. La cei mai înstăriți există chiar două camere, dintre care una servește drept cameră de primire („casă de parade”), unde se află lăzile, frumoasele haine din lână, păturile, ștergarele de pânză, pe care femeile le confecționează singure, adesea cu mult gust.

Clădirile gospodărești sunt și ele destul de îngrijite și se află adesea în imediata apropiere a casei.

Portul popular

În valea superioară a Someșului Mare, portul popular este uniform, simplu și frumos. Conține motive românești autentice. Luxul nu este agreat; doar săracii și țiganii, precum și cei care vor să iasă în evidență, îl preferă.

Îmbrăcămintea bărbatului respectabil din valea Someșului constă din: cămașă albă, cel mai adesea din pânză curată de cânepă sau bumbac, care este lungă și ajunge peste genunchi, apoi pantaloni albi sau din postav gros de lână cenușie ori neagră, confecționați în casă; iarna poartă cioareci și „chiton” (suman) alb sau negru, ori „recăl”.

Peste cămașă poartă un pieptar de piele care, la bătrâni, se încheie pe lateral, iar la tineri se lasă deschis în față și este împodobit cu broderii; această modă din urmă a fost preluată de la sași.

Cei care fac muncă grea poartă și un cojoc mai lat. Iarna poartă „cizmă”, adesea destul de înaltă, iar vara o pălărie cu boruri largi. Tinerii, în zilele de sărbătoare, își împodobesc pălăria cu flori naturale și artificiale, iar în alte locuri prind la pălărie și un ornament făcut din pene de păun, în formă semicirculară, de 20–30 cm înălțime. Cei mai bogați poartă la sărbători un cojoc lung.

Femeile poartă, de cele mai multe ori, cămăși cu mâneci largi, cu volane, confecționate în casă din pânză de cânepă sau bumbac, al căror guler și mâneci sunt (în două locuri) sunt împodobite cu broderii măiestrite. Pe cap poartă batic, pe șold, în față și în spate, „pânzături” (catrință), sau „pânzătură” în spate și șorț („șurț”) în față. „Pânzăturile” sunt multicolore și adesea țesute artistic. Fetele, duminica și de sărbători, când nu este post, nu poartă batic pe cap, ci își împletesc părul și își prind în jurul urechilor, pe ambele părți, un „bucet de flori” (*pun struț*), făcut din flori artificiale. Poartă vestă de piele, „suman” și „chiton” la fel ca bărbații.

Atât bărbații, cât și femeile poartă duminica și de sărbători cizme negre cu carâmb lung, iar în zilele lucrătoare bocanci, pe care îi înnoadă cu șireturi lungi de lână neagră, înfășurând strâns șiretul în spirală în jurul gambei inferioare.

Religia

În privința religiei, toți sunt greco-catolici, aparținând de episcopia greco-catolică din Gherla. Sunt foarte atașați de religia lor, dar nu sunt excesiv de religioși. Acest lucru se vede din faptul că duc o luptă reală nu pentru un preot zelos, ci pentru unul care, ca persoană privată, are autoritate, mănâncă și bea cu ei și nu este prea „sfânt”.

Flore AL-GEORGE

Participarea la biserică este importantă și din punct de vedere administrativ și managerial, deoarece în majoritatea satelor, în loc de vechiul strigăt de pe deal, „strigatul d'in costă”, poruncile nu sunt date cu acompaniament de tobă, ci judecătorul satului, la ieșirea din biserică, dă aici „poruncile”, despre taxe și orice alte decrete venite de sus, comunicându-le oamenilor aici.

Resemnarea în fața voinței lui Dumnezeu este un lucru zilnic. Dar pe lângă aceasta, ei spun și cred că și superstițiile ajută, ba chiar există probleme care „pot fi vindecate doar prin vrăjitorie”; astfel există farmece, descântece, etc.

Cultura

În privința culturii, pot spune că această zonă se află la un nivel ridicat. În timp ce a fost sub administrație militară, au învățat multe din „Școlile Triviale”, iar acest lucru a servit drept stimulent pentru vremurile actuale. Mersul la școală este un obicei tradițional. Rezultatele sale sunt multe coruri, societăți de lectură și cazinouri, case de lectură („*casă de ș'etire*” etc.).

Folclorul

Pe buzele localnicilor se găsește din belșug folclorul, iar duminicile și sărbătorile oferă ocazii pentru aplicarea acestuia în practică, prin dansurile organizate după-amiaza, în aer liber sau în pavilioane special amenajate, de care sunt nelipsite „strigăturile”.

De Crăciun și Anul Nou sunt la modă „colindele”, la nunți, dialogurile dintre nașii mirelui și nașii miresei, cântece de petrecere, muncă, seceriș („*loina*”-i), descântece, vrăjitorii, etc.

Fiind un popor inteligent, de multe ori pot prezenta lucruri frumoase și originale. Am inclus selecții din acestea la sfârșitul disertației mele.

Dialectul românesc din valea superioară a Someșului Mare

După schița preliminară de mai sus, trec la scopul propriu-zis al acestei lucrări, adică la descrierea dialectului menționat în titlu, pe care îl consider rezolvabil prin evidențierea tuturor particularităților prin care dialectul Văii Someșului Mare superior diferă de limba literară română, arătând în același timp ce vechi particularități lingvistice a păstrat. Voi însoți totul cu exemple.

Dacă examinăm marile diferențe dintre alte limbi, de exemplu dialectele limbii germane, și le comparăm cu diferențele existente între dialectele limbii române, ajungem la concluzia că dialectele limbii române nu sunt izolate unele de altele prin atât de multe bariere fonetice, morfologice și sintactice ca în limba germană.

Această examinare duce la concluzia că toate dialectele limbii române au format odinioară un singur dialect, o singură limbă, care era vorbită pe un singur teritoriu lingvistic.

Populația care locuia pe un teritoriu s-a împărțit în mai multe părți din cauza crește-

Graiul românilor din partea de sus a Someșului Mare

terii numărului, astfel că, separându-se unele de altele, s-a diferențiat și limba, apărând diferențele lingvistice de astăzi, *dialectele*.

Conform grupării țărilor în care poporul român locuiește mai masiv, în prezent se obișnuiește să se distingă trei *dialecte principale*:

1. *daco-român* în părțile din stânga Dunării;
2. *macedo-român* în Macedonia, Tesalia și Epir;
3. *istro-român* în Istria.

Ultimul este în scădere, abia mai sunt vreo 3.000 de suflete care vorbesc încă română.

Gusztáv Weigand, în lucrarea sa intitulată „Vlacho Meglen”, 1892, ridică la rang de dialect și *megleno-româna*.

Aceasta este vorbită de aproximativ 14.000 de oameni în Valea Meglen. Totuși, acest dialect diferă foarte mult în esență de cele trei dialecte anterioare¹.

Această clasificare dialectală nu este însă perfectă. Mai bună decât ea este clasificarea realizată de I. Nădejde.

Potrivit acestuia, există trei dialecte și anume:

a) Acel dialect care nu schimbă labialele înaintea lui *i* original și în care „rotacismul”² nu apare: *piept, piele, picior, bine, lună, cine* etc.

b) Acel dialect care le schimbă în fața lui *i*, dar *n*-ul între două vocale nu devine *r*; pl.: *j'iu* (viu), *pt'épt* (piept), *b'iné* (bine), etc.

c) Acel dialect în care labialele nu se schimbă înaintea lui *i*, dar în care apare „rotacismul”; pl.: *cire* (cine), *bire* (bine), *lură* (lună), *bură* (bună), etc.

În țara noastră, primul este predominant, dar apar și unele particularități din celelalte două.

Fiecare dialect principal cuprinde mai multe sub-dialecte inferioare. Astfel, putem vorbi despre dialectul Someș, Tisa, Mureș, bănățean, moldovenesc³.

Dialectul românesc care face obiectul acestei disertații este unul dintre sub-dialectele inferioare care completează dialectul principal daco-român.

Voi trata acest dialect în două părți. Partea I: Fonetică. Partea a II-a: Morfologie. Ca anexă, ca Partea a III-a, voi rezuma provincialismele dialectului, elementele sale străine, în special cele maghiare, și în final voi prezenta câteva produse selectate din folclorul Văii Someșului Mare.

¹ Valea Meglen se află în Macedonia de Sud. Aici locuiesc români de religie mahomedană în peste 30 de sate. Oameni de tip mongol.

Jiriček (Archiv für slav. Phil. t. 15. Pag. 91-102) îi consideră urmașii pecenegilor așezați aici în 1091, care au fost românizați de românii care se aflau atunci acolo în număr mai mare.

Principalele caracteristici ale acestui dialect sunt că *a* și *ă* au trecut în *o* (maghiară *a*) pl.: *grón* > *grâu*, *cóini* > *câine*.

a inițial, când nu este accentuat, cade: *vem* (*avem*), *lantu* (*alalt*), *șista* (*aceasta*).

e neaccentuat la început de cuvânt se schimbă în *a*, pl.: *angliit* (*înghit*), *antrep* (*întreb*).

vi, *ghi-vé* devine, pl.: *ghiarmi* (*vierme*) etc.

Von Hahn, care a călătorit aici în 1865, iar apoi Gopčević, în cartea sa „Macedonien und Altserbien, 1889”, menționează și această zonă locuită de tintari de religie mahomedană.

² Prin Rotacism înțelegem schimbarea lui *n* între două vocale în *r* (*cine* > *cire*, *inimă* > *irima*).

³ Dialectele românești din țara noastră au fost studiate de Gusztáv Weigand, profesor universitar din Leipzig. Disertațiile sale au apărut începând din 1897 în buletinul „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache.” În 1897 „Der Banater Dialekt”, în 1898 „Körösch- und Marosch-Dialekte”, în 1899 „Samosch- und Theissdialekte”.

Flore AL-GEORGE

Dialectul românesc inclus în această lucrare este vorbit în următoarele comune: Valea Mare, Șanț, Rodna nouă, Rodna, Rodna veche, Valea-Vinului, Ilva Mare, Măgura, Poiana, Leșu, Anieș, Maieru, Sângiorz, Sângiorzu-românesc, Ilva Mică, Feldru, Vărarea, Nepos, Parva (Lunca Vinului), Rebra, Rebra Mare, Rebrîșoara, Prislop, Între Adam sau Triadam, Lușca, Năsăud, Salva, Mititei, Romuli (Strâmba), Mocod, Zagra, Nimigea ungureasă, Nimigea românească.

PARTEA I**Fonetica**

Deși limba literară și graiul român din valea superioară a Someșului Mare coincid, în linii generale, în sistemul vocalic și consonantic, există totuși unele deosebiri fonetice caracteristice acestui grai. Pentru a le putea indica mai precis, am folosit pentru notarea unor sunete și semne fonetice care nu sunt uzuale în limba literară. Acestea sunt următoarele:

a) Vocale: a, e, ē (e deschis, lung), i, ĭ (i scurt), o, ó (a maghiar), u, ũ (u scurt), ä, â, î.

b) Consoane: b, c, s' (sună între *ch* german și *s* maghiar), d, d' (sună adesea aproape de *gy* maghiar), f, g, g' (moale), h, j (z maghiar), l, l' (ly maghiar), m, n, n' (ny maghiar), p, r, s, ș, t, t' (ty maghiar), v, z, x.

a) Vocale

Vocalul *a* latin accentuat, în limba literară, dacă este urmat de *n*, se pronunță *î* (â); la fel și în acest grai, de exemplu:

latin *granum* → român *gâu*

latin „*panem* → român *pâne*

latin „*canem* → român *câne*

A latin deschis, la sfârșitul cuvintelor, sună *ă* în limba literară, de exemplu: *ușă*, *coajă*, *cenușă*.

Pronunțarea lui *ă*, *â*, *î* coincide pe deplin cu pronunțarea aceluiași sunete din limba literară. *î* apare și aici acolo unde în limba literară se află *i*, de exemplu:

tîmp → *timp*

tînăr → *tânăr* (la plural însă *tineret*).

e la începutul cuvintelor devine diftong: *el* → *iel*, *este* → *ieste*.

În **nume proprii**, *e* inițial, ba chiar uneori și cel din mijlocul cuvântului, se schimbă în *i*: *Imil* → *Emil*, *Ilisie* → *Elisen*, *Lion* → *Leon*.

Vocalul *î*, înaintea consoanelor **mb** și **mp**, este foarte adesea rostit ca **u**, de pildă: latin *ambulo* → rom. literar *îmbļu* → în graiul din valea superioară a Someșului Mare *umblu*, dar și *îmbļu*; la fel *amplēo* → *împlu* → *umplu*.

e latin accentuat, din care în limba literară s-a dezvoltat *ie*, este redat aici aproape fără excepție ca **e**, însă consoanele labiale sau dentale precedente se înmoaie, de exemplu:

latin *pellis* → român *pt'ele*

Graiul românilor din partea de sus a Someșului Mare

și cel mai adesea ca „**cept**”:
 latin *pectus* → român *pt'ept*

latin *vermis* → român *g'érme*

latin *ferrum* → român *ș'er*

latin *ferventem* → româ *ș'erbint'e*.

Vocalul **i** înmoaie, în general, consoanele labiale, guturale și dentale precedente, de exemplu:

dinte → *d'int'e*

ghiață → *g'iață*

biet → *biet* (*b'iet*).

În locul lui **i** deschis din limba literară, pretutindeni se pronunță **î**, de pildă:

zic → *zîc*

țin → *tîn*

zimbet → *zîmbet*.

Sunetul **o**, la începutul cuvintelor, este întotdeauna rostit ca **o**, de exemplu: *om*, *ol*, *orz*, *ochi* (*ochiu*), fără diftongizare.

În interiorul multor cuvinte, **u** sună ca **o**, de pildă:

curățâsc → *corățâsc*

jucărie → *g'ocărie*.

Din **o**, în unele cuvinte devine, de exemplu:

român > *ruman*

ospăt > *uspăt*.

Dacă după „**v**” urmează un cuvânt care începe cu „**a**”, sună ca „**é**” (a maghiar), de exemplu:

cu aceia > *cóse*

cu a lui > *có lui*.

b) Diftongii

1. **ia** este pronunțat clar pe Valea Someșului Mare, de exemplu: *iapă*, *iarbă*, *ș'iară*, *ptiaț*, etc.

2. **iú** la începutul cuvintelor sună ca în limba literară, cu câteva excepții unde se pronunță ca „**i**”, de exemplu: *iubire* > *ibire*. Numele *Julian* sună *Iliñan*.

3. **io** sună ca în limba literară, de exemplu: *ș'iocan*, *ș'iocarlie*, *ș'iobotă*, etc.

4. **ea** la numele feminine articulate terminate în „**e**” sună ca „**ia**”, de exemplu: *cart'ia*, *hulp'ia*, *dreptat'ia*.

Adesea însă se întâmplă ca „**e**” să cadă și să se audă doar „**a**”, de exemplu:

seară > *sară*

teară > *țară*

vorbească > *vorbască*.

În multe cazuri cade și „**a**” și se aude doar un „**e**” deschis, lung, de exemplu:

cădea > *căde*

bea > *bē*

tăcea > *taș'e*

mea > *mē*

rea > *re*

băteam > *băt'em*.

Flore AL-GEORGE

5. **oa** sună peste tot ca „ó” (a maghiar), de exemplu:

oaie > *óie*
moaie > *móie*
moară > *mórá*
noapte > *nópte.*
boală > *bóla*

6. Pronunția lui **ua** este normală, la fel ca în limba literară, de exemplu:

roana > *róua*
zina > *ziúa.*

c) Semivocalele

Limba română literară actuală nu cunoaște semivocale. Totuși, în această regiune, sunt foarte răspândite în special *i* (i scurt) și *ű* (u scurt), de exemplu:

arători
măsari
făcători
z'ilēri
săpaű
araű, etc.

d) Consoanele

B

Litera *b*, dacă este urmată de *i*, uneori se **palatalizează** (se înmoaie), de exemplu:

bine > *b'in'e*, (*bgin'e*)
biciu > *b'iși* (*bgîși*)
bivol > *b'ihol* (*bgihol*).

C

Litera *c*, dacă este urmată de *e* sau *i*, se **palatalizează** întotdeauna (devine *ce*, *ci*, ca „ce”/„ci” românesc, *cs* maghiar), de exemplu: în loc de „cine, cere nu mai piere” din limba literară, aici se spune: „ș'in'e ș'ere nu mai pt'ere...”. Din *chi*, *che* literar devine întotdeauna *ce*, *ci* (ca „ce”/„ci” românesc), de exemplu:

ochi > *oci*
genunchi > *g'enunci*
chem > *cem*
chilie > *cilie.*

D

Litera *d*, în fața lui *e* și *i*, se **palatalizează** întotdeauna (devine *d'*, ca „gy” maghiar), de exemplu:

„Pe *d'in sus d'e Câmpulung*”, „*grijă d'e d'ihan'e*” etc.

Graiul românilor din partea de sus a Someșului Mare

Din gerunziul verbelor cade întotdeauna *d*, de exemplu:

„Și horin și ciuin,
Și d'in gurașa z'ican”.

(În limba literară: „Și horind și chiuind, Și din gura-șa zicând”).

F

În acest dialect, litera *f*, în fața lui *e* și *i*, se **palatalizează** (se înmoaie) de obicei atât de mult, încât sună ca *ș'e*, *ș'i* (aproape de „ce, ci” românesc moale), de exemplu:

fierb > *ș'erb*
fier > *ș'er*
ferbinte > *ș'erbint'e*
fiară > *șiară*.

G

Litera *g* sună ca în limba literară. Dacă după *g* urmează *e* sau *i*, de obicei se **palatalizează** și atunci nu se pronunță *ge-*, *gi-* ca în limba literară, ci *g'e-*, *g'i-* (aproape de „j” românesc, sau de „j” maghiar moale, adică *zs*), de exemplu:

ginere > *g'in'ere*
geana > *g'iană*
genunche > *g'enunce*
margine > *marg'in'e*.

H

Litera *h* sună ca în limba literară, de exemplu: *hotar*, *habar*, *hore* (*horă*), *hârt'e* (*hârtie*). Uneori înlocuiește și sunetul *v*, de exemplu:

hulpe > *vulpe*,
holbură > *volbură*,
hic'lian > *viclean*.

Cuvântul *odihnă* este rostit însă întotdeauna *hodină*. Aici, *h*-ul nu este altceva decât un fel de „spiritus asper” (un sunet aspirat).

J

Litera *j*, în limba română în general, precum și în această zonă, sună ca „j” românesc (redat prin *zs* maghiar), de exemplu: *cârjă*, *clejă*, *jup*, *jilav*. Există și abateri inexplicabile, de exemplu, se spune *g'lupân-t* în loc de *jupân*, *g'iun'incă-t* în loc de *junincă*, etc.

L

Litera *l*, în fața vocalelor *e* și *i*, este **palatalizată** (înmuiată) aproape peste tot, de exemplu:

l'imbă > *limbă*
l'ipă > *lipă*
l'ipfît > *lipsit*
l'ingură > *lingură*
l'iungână > *lingură* (sau *lingură*, pronunție dublă).

Flore AL-GEORGE

M, N

Litera *m* se **palatalizează** (se înmoaie) în mare parte, dar mai ales înaintea lui *i* și atunci sună întotdeauna ca *mn* (ca „mny” maghiar), de exemplu:

mierlă > *mn'erlă*
miriște > *mn'iriște*
mire > *mn'ire*

Miercuri > *Mn'ercuri*,

Iar *a* se **palatalizează** înaintea lui *e* și *i*, de exemplu:

Minune > *mn'inun'e*
Cărbune > *cărbun'e*
Bine > *bin'e*
Vine > *vin'e*.

P

Această consoană labială uneori se schimbă, alteori nu. Nu se poate stabili o lege anume în această privință.

Se schimbă, de exemplu:

piatră > *ptiatră*,
piele (*pcele*) > *pt'iele*,
picur > *pt'icur*,
picior (*peiș'or*) > *pt'iș'or*, etc.

Nu se schimbă, de exemplu: *pipă*, *pint'en*, etc.

R

Această consoană produce cele mai puține probleme. Aproape fără excepție, sună ca în limba literară, de exemplu: *rață*, *rugășciune* (*rugășiun'e*), *rid*, *român* (*rumăn*), *roș*, *rabd*, *roi*, etc.

Totuși, limba română are o veche și interesantă particularitate, **rotacismul**. Acesta nu este altceva decât schimbarea lui *n* în *r* între două vocale, de exemplu: *cine* > *cire*, *bine* > *bire*, *lună* > *lură*, etc.

Această particularitate lingvistică apare rar în această zonă (regiune).

Cuvintele rotacizate mai obișnuite sunt următoarele: *verin* (din *venin*) și compusele sale, precum: *verinos* (*veninos*), *înverinat* (*inveninat*), etc.

Mărunt > *mărunt*,
Mărunțel > *mărunțel*,
Nimănu > *n'imărui*,
Senin > *sărin*.

Rareori se mai aude, mai ales de la bătrâni: „*mă dóre la irimă*” [mă doare la inimă].

În această frază, cuvântul „*irimă*” nu este altceva decât „*inimă*” rotacizat, și prin acesta trebuie înțeles aici **stomacul**.

S și Ș

Aceste două sunete sunt folosite exact așa cum apar în limba literară.

S-ul devine uneori protetic, astfel, de exemplu:

scobor > *cobor*,

Graiul românilor din partea de sus a Someșului Mare

scufund > *cufund*;

sfeșnic sună însă ca *feșnic*.

T

T-ul, înaintea lui *e* și *i*, se pronunță *t* (ca „ty” maghiar), de exemplu: *t'ine*, *t'emut*, *t'imp*, *t'erc*¹, cu alte cuvinte, se înmoaie.

V

R-ul este pronunțat de obicei moale (palatalizat) doar înaintea lui *i*:

g'ie > *vie*
g'iță > *vită*
g'is > *vis*
g'icol > *viscol*
g'in > *vin*

Rămâne curat (nepalatalizat) în nume: *Victor*, *Vichent*, *David*, însă se zice (*Valia lu Dăg'id* [Valea lui David]). Rămâne curat și în verbul *vin* (vin/eu vin).

Z

Z-ul sună pretutindeni ca *dz* (*z'*) (ca „dz” românesc), cu excepția numelor (*Zaharie*, *Zamfira*). Uneori trece în *f*, de exemplu: *țurgălău* în loc de *zurgălău*.

X

În loc de *z*-ul care apare în special în numele *Alexa* și *Alexandru*, se spune întotdeauna *ț*, astfel încât din *x* rămâne *e*-ul și este înlocuit cu *s* și *t*. Astfel se spune *Alecțandru*, *Alecță*.

(Va urma)

Sursa:

Acest conținut a fost tradus cu ajutorul IA.

¹ *Mulatság*, care se obișnuia să fie ținută în cercuri restrânse în Miercurea Cenușii.

Sân-Georgiul-român

La aproape 500 m. peste nivelul mării, închise de toate părțile de dealurile ce le împrejmuesc, stau ca și ascunse băile alcalino-muriatice de la Sân-Georgiul-român, de lângă Bistrița. Și nici după ce al ajuns în comună nu le zărești, ci observi cum în cale-ți se ridică, acuși la dreapta, acuși la stânga, mai o casă nouă, mai un edificiu mai domnesc, ici colo o vilă până ce în sfârșit trăsura se oprește în fața hotelului „Hebe“. Dacă e timpul prânzului sau vreme neplăcută, din toate părțile se ivesc fețe curioase, care te privesc cu atențiune, spre a descoperi pe noul oaspe.

Plouase puțin, când am ajuns acolo, muzica terminase ultima piesă, și era cătră sară, așa că toți oșpeții se scoborau acum de pe terasă astfel, că am putut să-mi fac în primul moment o idee de lumea ce se adună aici. Și acum constatai însumi, că e adevărat renumele ce-l are de unica baie românească de la noi.

Am trecut, aleg cuvântul, mai pe la toate stațiunile balneare de la noi din țară, dar nici una nu mi-a părut așa simpatică, nicăieri nu m-am simțit așa acasă ca aici. Și nu-i mirare, când ne gândim la împrejurarea, că oșpeții de la Sângeorgiu sunt absolut mai numai Români, de aici sau de dincolo, cari cu vorba și cu datinile lor, îți fac petrecerea plăcută. Unde mai pui că administrația băilor încă e românească, și românești sunt cântările muzicii, românești sunt toate satele ce încunjură ținutul Sângeorgiului. Chiar și instalația băilor e românească; credeți-mi pe cuvânt: mai în fiecare zi se răstoarnă câte o bancă, se rupe câte o masă, te împiedeci pe cărări de toate pietrele. Ei, dar chiar aceste îmi plac mie, chiar aceste mici neajunse dau băilor caracterul românesc. Dar apoi lăutarul George din Năsăud, care îți cântă din gură versuri de „inimă albastră” de dincolo, ori se grăbește să-și „facă datorința” salutându-te la sosire și urându-ți la toate întâlnirile vecinului același „să vă fie de bine”!

Ceva neplăcut are totuși Sângeorgiul, a așa departe de lume: patru ore întregi te duce „fiakărul din Bistrița până acolo, cât te urăști de șezut, dacă mai poate fi în sfârșit vorba de șezut comod, când de toate părțile ești încunjurat de cufere și cutii (Damele nu pot călători fără cutii și eu încă călătoream cu o damă). Dar ești rebonificat de altcum, pentru această călătorie îndelungată, prin părțile admirabile de regiuni frumoase, ce-și dezvelesc înaintea călătorului toată podoaba dăruită cu atâta bogăție de Ziditorul a toate.

E aproape o jumătate de veac, de când au ieșit în primul plan băile vestite de la Sân-Georgiu, Apa lor de băut din cele 3-4 izvoare se aseamănă cu apele de la Vichy și Gleichenberg, iar în timpul din urmă s-au aflat, că pentru stomac are mai același efect, ca apele de la Karlsbad. Bolnavii, pe lângă apa de băut, mai pot lua și băi calde și reci. Băile reci mai cu seamă, sunt de o neîntrecută bunătate, puțin sunt prea reci. Dl. prof. Sever Mureșan de la Iași, ar putea da prețioase explicații, căci D-sa totdeauna trebuia să invoce toate „grozăveniile” și „teribilitățile” (cu trei r) ca să se încălzească, în vreme ce dl. Trif. din Kun-Szent-Márton, roșu ca racul, sta rezemat cu gâtul pe o bară de lemn, ca și cum n-ar simți nimica.

Dl. Șorobetea, administratorul, mi-a pus la dispoziție o broșură asupra acestor băi în care, între altele, sunt pomenite toate bolile ce se vindecă cu apa aceasta făcătoare de minuni. Și se înșiră multe boli, iar dl. Miloșescu de la Târgu Jiu a așezat chiar o tablă comemorativă deasupra „izvorului tămăduirii”, care l-a vindecat radical de o învechită boală de care suferea. Eu țin să constat că viața patriarhală, intimă și veselă, ce decurge la aceste băi, are un efect non plus ultra. Eu cel puțin asta am simțit-o, las' că nici n-am fost bolnav,

Sân-Georgiul-român

dar de aceea îmi place să cred că observațiile mele sunt juste.

Iată, de pildă, ce se face la Sân-Georgiu, o spun asta pentru verificarea celor mai sus afirmate.

Dimineața la 6 se începe cura, cine vrea se poate scula și mai de vreme, atâta numai, că atunci se întâlnește cu jidanii, care beau la apă din greu. Muzica cântă, oaspeții apar din toate părțile cu pahărele în mână, umplându-le după poruncă din izvoarele prescrise de amabilul medic Dr. Andrei Monda. Băută apa, bolnavul (o fac și cei sănătoși) trebuie să înconjure dealul care, plantat cu brazi, exală un parfum plin de sănătate. E destul dacă înconjuri o dată dealul, când afli însă societate plăcută, și-o întâlnești la tot pasul, o faci și de mai multe ori, căci ți se oferă adesea ocazia să dai cu complezență brațul unei dame bolnave (?)

Muzica cântă până la 8, când urmează dejunul, tot atunci sosește poșta cu ziare și scrisori din toate părțile. Pe la 10 ne așezăm la „nobel 31” era cea mai zgomotoasă grupă și cea mai numeroasă. Jocul ținea mult și pierderea se ridica la cel mult 3 cr. asta în caz de „pech” extraordinar. Rar trecea, ca vreo cucoană trecută din vreme să nu se certe, dar mânia ținea numai 2 minute, glumele curgeau mai departe, voia bună creștea. După 10-12, urmau băile calde și reci și apoi prânzul. La 2. căpit. Părăianu de la Târgu Jiu, bărbat foarte simpatic, povestea „în brazi” fel de fel de întâmplări. „Cum voiți cucoanelor, de răs sau de plâns?” — era vorba de introducere și „conferința” se începea cu poezii, anecdote, păcăleli, până ce se aduna publicul, când căpitanul, cu multă bunăvoință, istorisea de comun câte un roman întreg. Și te captiva ca focul și frumusețea povestirii. Damele stăteau atente pe la mese urmărind cu mult interes pe plăcutul povestitor.

După conferință scoboram iar în parcul de dinaintea hotelului, și ne aranjam la povești ori la cărți până la 5 când oaspeții își dădeau întâlnire pe terasa de la izvor, unde cânta muzica și totdeauna Marica ori Linul aranjau câte un quadrille. După cină ne reîntâlneam pe terasă, unde la lumina lămpilor și în liniștea misterioasă a serii ascultam sușuitul frunzelor sau corurile improvizate a damelor, ori pe Dr. Rusu de la Pomârla, vorbind unguște.

Și asta se repeta zi de zi. cu crescândă plăcere și voie bună.

Duminica mergeam la frumoasa biserică din sat, unde ne edificăm de pietatea credincioșilor. Uneori se făcea excursiune la Valea-Vinului, Rodna, sau aiurea. Iar seara era petrecere în toată forma, Năsăudul, în special, și apoi toată împrejurimea venea la Sân-Georgiu. „Cura” asta, și ușoară și plăcută, are efecte minunate. Mai spun o vorbă, dar așa în paranteză, să nu supăr pe nimeni, am auzit că fetele dacă vreau să se mărite mai curând, aleargă la petrecerile de la băile Sân-Georgiului.

Anul acesta, se spune că din cauza timpului nefavorabil de la începutul sezonului, au fost puțini oaspeți, deși mie mi se pare că la Ocna, ori la Borsec, niciodată nu-s mai mulți. Însemn aici câteva nume ca o plăcută amintire de zilele petrecute acolo: Dr. Tanco, Năsăud cu familia, Sever Mureșan, Iași, cu familia. Ales. Candale, București cu doamna și dș. Victorița, de la Bârgău, Ioan Trif, Kun-Szent-Márton, cu toată casa d-na, D-șoara, 2 domnișori și D-na Tili Pop. Cluj, Augustin Frățilă Galați. Solomon Halită, București, Dem. Suci, Jibou, Livia Domșa, Blaj, secr. Pordea, Gherla cu d-șoara Cornelia. N. Miloșescu, căp. Părăianu. Arjicioan, Târgu Jiu, Alexandru Haliță, Emil Ștefănuț, Dr. Murășan, Năsăud, cu toată casa, Silviu Putilian, Dr. Val. Rusu, Pomârla. prof. Ionașcu cu familia, Iași, cav. Ciocan, Năsăud. Leo Piciu, George Csát cu D-na, Deva. D-na Cutean, D-na Pop, Făgăraș, D-na Gal, Săcuieu cu D-șoara Virginia. D-na Eitel, Viena și mulți alții, între care monahul Archip. Muntean, de la Bodrog.

Sursa: *Unirea*, Blaj, Anul XII, 1902, nr. 34, p. 290-291.

Stațiuni balneare și climaterice

Sângeorz-Băi (județul Năsăud)

La 28 km. de orașul Năsăud se află comuna Sângeorz-Băi. Înconjurată din toate părțile de frumoase păduri de brazi, localitatea aceasta se așază printre stațiunile noastre balneare cele mai fericite, înzestrate cu pitorescul darurilor naturale.

Un scurt istoric

Cele mai vechi urme istorice privitoare la Sângeorz-Băi se pot cu certitudine data din jumătatea a doua a sec. al XIII-lea. Comună eminentă grăniceră, Sângeorz-Băi a avut de suferit în cursul timpului cea grea soartă pe care au avut-o toate satele unde era puternic sentimentul național românesc.

Izvoarele minerale sunt de dată cam recentă. Cel care a aflat pentru prima oară de efectul apelor acestora a fost colonelul în rezervă N. D. Miloșescu. Suferind de reumatism, aproape olog, colonelul a urmat o cură, care a dus la rezultat favorabil.

Drept recunoștință, colonelul Miloșescu a lăsat o inscripție la izvor care mai dăinuiește și azi, în forma următoare: „Izvorul tămăduirii. Recunoștință. 1896. N. D. Miloșescu, colonel în rezervă”.

De la această dată, băile au început a se dezvolta. S-au făcut vile, clădiri confortabile pentru oaspeți, hoteluri, restaurante, etc. Vizitatorii au început să se înmulțească de la an la an.

Pentru administrarea băilor, s-a constituit o societate ce poartă numele zeiței „Hebe”, de la care și-a luat numele și apa minerală „Hebe”.

Compoziția apelor

Apele minerale de la Sângeorz conțin acid carbonic și radium. Pentru a se cunoaște radioactivitatea apelor, direcțiunea Institutului geologic al României a însărcinat în iunie 1926 pe d. dr. George Athanasiu, conferențiar de fizică la universitatea din Cluj, să facă analize la toate stațiunile balneare din Ardeal. D-a făcut această cercetare și la Sângeorz.

Reproduceai din revista „Arhiva Someșană” nr. 8 din 1928, încheierile d-sale asupra rezultatelor obținute:

„Apele minerale din toate aceste stațiuni (a mai cercetat și alte stațiuni din județ), conțin mari cantități de acid carbonic (CO₂) dizolvat. Din această cauză apele ce sunt a se studia, trebuiesc colectate cu toate precauțiunile necesare, căci emanațiunea de radium în soluție ca și alte gaze, tind a se degaja îndată ce apa vine în contact cu aerul atmosferic. Mai ales dacă apele conțin acid carbonic sub presiune, aceasta se degajă foarte puternic în aer și duce cu dânsul și emanația de radium.

Stațiuni balneare și climaterice. Sângeorz-Băi (județul Năsăud)

Apele minerale de la Sângeorz izvorăsc din patru izvoare ce ies dintr-o colină de tuf calcaros, formată chiar din depozitele produse de acele ape.

Din punct de vedere geologic regiunea aceasta este formată din gresii și din șisturi paleogene. străbătute de mici mase de riolite. De asemenea, riolite apar și lângă tunelul căii ferate someșene, la distanță de 2 km. spre est de izvoare. Riolite apar și pe malul stâng al Someșului. în fața comunei. Contactul gresiilor și al șisturilor cristaline se face pe o linie vest-est situată la 3 km. departe de stațiune spre nord.

1. Izvoarele nr. 1-2 izvorăsc de la mijlocul înălțimii colinei și e captată într-o fântâniță de piatră de unde se scurge mai departe printr-o țeavă de metal.

2. Izvorul nr. 3 este foarte aproape de izvorul precedent și e captat într-o fântână de ciment deschisă la aer.

3. Izvorul nr. 4 se află mult mai jos îndărătul stabilimentului de băi calde, spre baza colinei de tuf și este bine captat.

4. În fine, izvorul nr. 5 este situat la câțiva metri mai jos, tocmai la baza colinei de tuf și aproape de nivelul văii Borcutului ce curge alătura. E bine captat.

Dintre toate aceste izvoare cel mai bogat în radium e cel cu nr. 4“.

Un izvor de gaz acid carbonic

„În apropierea stațiunii balneare de la Sângeorz, la începutul văii Tatălui, la distanță de 1 km. 700 m. de la izvoarele minerale amintite, pe locul numit „În Prihodiște (proprietatea d-lui prof. E. Mărcușiu) se află un izvor care exilează gaze. Gazele ies dintr-o gaură orizontală, așezată pe versantul nord-estic al văii. Apropiindu-se omul de această gaură se aude un zgomot care denotă că gazul gălgâie în apă, înainte de a ieși la suprafață. Gazul ce iese este acid carbonic. El fost colectat, prin aspirațiune, într-un vas gol.

Iată dar marea însemnătate a apelor minerale de la Sângeorz. Cu drept cuvânt ele au fost puse alături de băile de la Plombières și Royat (Franța) și sunt cu mult mai bogate ca, acelea de la Nauheim (Germania), Aix-les-Bains, Blont-Dore Vichy-Celestins, Vichy Chomel (Franța), etc.

În articolul următor ne vom ocupa de organizația și exploatarea actuală a băilor, arătându-i lipsurile, care odată îndeplinite, băile din Sângeorz vor putea figura pe planul întâi al stațiunilor din România.

Sursa: *Universul*, București, Anul XLVII, 1929, nr. 181, p. 8.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Atitudinea autorităților administrative

Se cunoaște faptul că în prima jumătate de secol XX populația majoritară din punct de vedere confesional în ținutul Năsăudului era greco-catolică, prin urmare majoritatea diriguitorilor și componenții consiliilor comunale erau greco-catolici. Din acest motiv nu au văzut cu ochi buni pătrunderea elementului ortodox în zonă, opunându-se prin mijloace variate în realizarea dezideratelor ortodocșilor.

Prima localitate în care a reînviat ortodoxia a fost Sângeorz-Băi, locul unde s-au opus cel mai mult administrația locală. Un exemplu în acest sens este ședința ținută de reprezentanța comunală convocată în 28 august 1921, la care au participat: Alexandru Buia, primar comunal, grefier Eliseu Dărăban, Aurel Șorobetea, Iustin Sohorca, Maxim Lupoai, Vasile Șpaimoc, Alexandru Flore, Simion Alexi, Alexa Bulța, Costan Jarda, Solomon Cărcu, Maxim Siminic, Alexandru I. Gagea, Ion P. Andronesi, Victor Andresi, Maxim Petrașc, Ion M. Pop, George Cicedea, Maxim Georgeș, Maxim Niculai, Ion A. Costan, Roman Timoce, Silivan Buia, Iacob Gabor, Alexandru Mărcuș în calitate de membri. În deschiderea ședinței, Maxim Siminic, a cărei soție era ortodoxă, a comunicat că Bâznog Ioan, născut în această comună, afirmă că este ieromonah, de mai multă vreme, cu o stăruință vrednică de altă cauză, cu un neobraz, ca cel mai josnic, murdar și iresponsabil jidan, mișcă totul ca să ridice și să formeze aici în comună o parohie¹ și biserică ortodoxă². Își continua comunicarea consilierul local Siminic spunând că în comună nu este de trebuință o nouă biserică, nici chiar greco-ortodoxă, nefiind credincioși de confesiune greco-ortodoxă, afară de 8 familii, împinse la legea greco-ortodoxă de nefericirea provocată de desfacerea căsătoriei lor anterioare³. Nu erau de acord ca să existe două biserici românești într-un sat ca Sângeorgiul, nu era de dorit, pentru că nu aducea nici un folos moral, ci numai dezbinări, certuri și atâtea alte lucruri, care în era închegării neamului, erau de a se descuraja și a se sufoca înainte de naștere. Bâznog era acuzat că a fost izgonit din Bucovina Ortodoxă și din Bârgaiele greco-ortodoxe⁴, că trăia în concubinaj fără un pic de rușine cu o poreclită maică,

¹ Alexandru Dărăban, *Pagini de ortodoxie sângeorzană*, Cluj-Napoca, Mega, 2018, p. 141.

² Arhiva Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (AAVFC), cota V-15-1932, document nr. 128/1921 – adresa primăriei Sângeorzul Român către Episcopia Ortodoxă din Cluj.

³ Pe marginea adresei nr. 2647 din 10.X. 1920 s-au găsit note cu creionul în care se specifica că existau în comună opt familii ortodoxe, căsătorite, perechi: 1) Maxim Siminic și Măriuca cu fiii lor; 2) Ion Cărbune cu soția; 3) Teodor și soția Ana, a lui Grigore Tănase; 4) Alexandru Berci cu soția Măriuca și fiii lor; 5) Alexandru Jojă și soția sa; 6) Gavrilă Rus cu soția Palagia, născută Dan; 7) Maxim Miherța și soția Cătălina; 8) Alexandru Miherța cu soția Ileana.

⁴ Este vorba de satele de pe Valea Bârgăului (astăzi, în județul Bistrița-Năsăud) care n-au putut fi obligate de a trece la greco-catolici niciodată.

Alexandru DĂRĂBAN

dând naștere la cinci copii – netrecuți în nici o matricolă bisericească¹, care în 1904 a fost condamnat pentru negoț cu fete furnizate turcilor, căruia îi lipseau cu desăvârșire elementele culturii și învățaturii de școală primară, un murdar la trup și prea murdar la suflet nu avea dreptul să pornească nici o acțiune în numele lui Dumnezeu². Nu i se putea permite să arunce mărul de ceartă cu biserica lui, să folosească biserica ca mijloc de uzurpare, de demoralizare. Nu îi va fi îngăduit acestui Bâznog, păcătos și analfabet, să devină preot românesc. Preoții de aici, au fost cei mai învățați. Își exprimau părerea că dacă va să mai fie un preot românesc, pe lângă care-i mai aveau, să-l avem popă cum știau ei. Bâznog era considerat dușmanul legii creștine, dușmanul neamului românesc sau era considerat un inconștient. În încheiere rugau reprezentanța comunală să intervină și să informeze pe cei în drept și cu tragere de binele țării și înaintării neamului românesc, să-i retragă eventuala autorizație de ridicare a bisericii și să-l silească ca tot ce a adunat în acest scop să cedeze în favorul orfanilor sau pe seama tutelei greco-ortodoxe din Cluj³.

În urma celor sesizate, Consistoriul Episcopal de la Cluj l-a delegat pe protopopul ortodox de Bistrița, Grigore Pletosu, pentru a se deplasa la fața locului și a verifica cele reclamate de Primăria comunei Sângeorzul Român. Acesta a întreprins o anchetă în 20 noiembrie 1921, raportând că a citat la Oficiul reprezentanței comunale pe ieromonahul Ioachim Bâznog, citindu-i-se acuzele cuprinse în procesul-verbal a reprezentanței din Sângeorz, apoi i s-a luat un interogatoriu despre toate punctele de acuzare în care se menționa că a fost citat și Maxim Siminic, dar acela nu s-a prezentat. A mai luat informații și din alte părți și ajungând la concluzia că toată chestia era pusă la cale de cei doi preoți greco-catolici din Sângeorz, prin secretarul comunal, pe tema și de frica prozelitismului. Specifica că greco-catolicii erau netoleranți față de tot ce este ortodox nu puteau suferi ca prin satele lor să se ridice alte biserici, nici particulare, cum se prezenta aceasta. Deoarece ieromonahul Bâznog era născut în Sângeorz, au crezut să-l împiedice să-și poată ridica un paraclis pentru trebuință. Așa că în această latură a chestiunii, protopopul îl considera nevinovat și inofensiv, nu făcea prozelitism și că are teren în Sângeorz. Considera că greco-catolicii nu erau dintre cei mai evlavioși.

În ceea ce privea vinovăția sa sub raportul traiului său cu o anume femeie care are copii și sunt născuți în diferite locuri, Consistoriul va dicta și-i va impune inducerea în matricole a copiilor născuți pe numele femeii Salvan⁴.

Învinuirea ce i se făcea că ar fi furnizat de prin satele de pe Someș fete pentru turci nu s-a putut dovedi. Lucrul se reducea la faptul că el le-a îndrumat să meargă la mănăstiri, mergând două sau trei care pe urmă s-au reîntors acasă.

Autorizație pentru lucru n-a primit și nu avea de la nimeni, decât că a primit aprobarea și îngăduința privind ridicarea bisericii, primită ca donație de la parohia Cușma (lângă Bistrița, s. n.) pe locul său propriu pentru trebuințele sale și ale fratelui său, preot în

¹ Este adevărat că a crescut cinci copii, ducând și o susținută muncă de filantropie, în condițiile vremurilor de atunci. A fost ajutat în această muncă de maica Olimpiada Salvan, originară din satul Nepos, tunsă în monahism la Mănăstirea Agapia. Ca „recunoștință”, doi dintre copii îi vor intenta proces în anul 1942 pentru a dobândi așa-zisa avere a călugărului. Alți doi dintre copii vor dobândi în timpul regimului comunist, în anul 1958, casa aferentă terenului din Băi, care era în patrimoniul Episcopiei, cu mijloace necurate, deoarece unul dintre ei era un comunist înfocat (din tezaurul oral al credincioșilor sângeorzeni care păstrează și astăzi în memoria lor aceste fapte).

² Alexandru Dărăban, „Atitudinea autorităților sângeorzene interbelice față de ieromonahul Bâznog”, în *Pisania Sângeorzene*, 2012, nr. 3-4, p. 50.

³ AAVFC, cota V-15-1932, document nr. 128/1921 – adresa primăriei Sângeorzul Român către Episcopia Ortodoxă din Cluj.

⁴ Dărăban, *Pagini*, p. 145.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

parohia Săcel, în Marmația (azi, în județul Maramureș)¹.

În schimb, el a cumpărat în Sângeorz, la Băi, o casă și terenul aferent, pentru trebuințele clerului ce ar avea nevoie de tratament. Pe temeiul acestora propunea reprezentanței din Sângeorzul Român să se rescrie că ieromonahul nu avea din partea autorităților bisericești nici o autorizație bisericească ori pastorală, biserica ce și-o ridica pe spesele sale era concesionată ca paraclis privat². Recomanda ca el fie citat înaintea Consistoriului, ca să fie îndrumat la o viață corespunzătoare canoanelor bisericești³.

Tot cam în aceeași perioadă Primăria a trimis o cerere către ministrul de interne în care i se cerea să intervină pentru interzicerea zidirii motivând că nu era nevoie de înființarea unei parohii ortodoxe, nici în interesul statului și nici în interesul populației fiindcă înființarea unei asemenea parohii ar da motive de acte de imoralitate⁴. Totodată se cerea ministrului să aplice sancțiuni prefecturii și plasei pentru neluarea de măsuri.

Presiunea asupra ieromonahului din partea administrației locale și județene se accentua. În fața acestor presiuni ieromonahul a trimis memorii ministrului de interne, episcopiei, protopopiatului și pretorului plasei Rodna Veche că în parohia Sângeorzul Român⁵, filie a parohiei ortodoxe Năsăud, neavând ortodocșii biserică, după multă strădanie, s-a apucat de construirea frumoasei bisericuțe. Nedispunând de materialele necesare, a primit ca donație o biserică mai veche de la Parohia Cușma pentru a o reclădi în Sângeorzul Român. Credincioșii așteptau ca să aibă în comună un lăcaș unde să se poată închina, ca să nu se mai simtă tolerați la toate ocările. S-a obținut concesiu pentru clădirea acestei biserici de la pretura plasei Rodna Veche. S-a clădit fundația de piatră, s-a refăcut această biserică, ajungând cu lucrul până sub acoperiș.

Credincioșii uniți se pare că n-au văzut cu ochi buni această clădire și nesuferind în a vedea biserica terminată, după multă intrigi, au trecut la a împiedica terminarea clădirii bisericii. Anunța că biserica era pusă și compusă din nou, materialul defectuos aruncat și înlocuit cu altul nou, așezată pe fundament nou de piatră.

Pretura plasei Rodna Veche a hotărât că, la clădirea acestei biserici nu ar fi lucrat muncitori calificați, că întreaga clădire s-a făcut în lipsa unui inginer arhitect, oprind continuarea lucrării. Acestea toate nu corespundeau nici pe departe adevărului. S-a încheiat contract pentru construirea bisericii sub conducerea inginerului Emil Buia. La clădirea cu bârne, având deja o clădire, care trebuia numai refăcută, aceasta numai oamenii calificați o puteau face.

Ca să împiedice toată clădirea și pentru a putea să se folosească de necesitatea credincioșilor ortodocși, au pus stavilă lucrărilor. Ruga să binevoiască a dispune ca la clădirea bisericii să nu mai îndure piedici, să dispună de urgență ca în toamna ce urma să se poată termina clădirea acestei biserici, care a fost împiedicată numai din invidia și reaua voință a vrăjmașilor⁶.

În urma acestui memoriu Consistoriul Episcopal trimite o adresă către Prefectura județului Bistrița-Năsăud, în care obiectul era edificarea Bisericii ortodoxe române din Sângeorzul Român. Prefectura a înștiințat Consistoriul Eparhial Ortodox din Cluj că în baza

¹ Alexandru Dărăban, „Protopopul Grigore Pletosu și renașterea ortodoxiei în Sângeorz-Băi după 1 Decembrie 1918”, în *Renașterea*, Cluj-Napoca, XXV(2014), nr. 6(289), p. 6.

² Dărăban, *Atitudinea*, p. 51.

³ AAVFC, cota V-15-1932, document nr. 255/01.1921.

⁴ Idem, Adresa nr. 4763/1923 a Primăriei din Sângeorzul Român către Ministerul de Interne.

⁵ Dărăban, *Atitudinea*, p. 53.

⁶ AAVFC, cota V-15-1932, adrese către Protopopiat (3.04.1924), Consistoriul Episcopal (20.08.1924), Minister și Pretură (24.08.1924).

Alexandru DĂRĂBAN

raportului din 29.08.1924 a prim pretorului plasei Rodna Veche, în baza dosarului subprefecturii județului, în urma raportului din 7 iulie 1924¹ a primăriei comunale din Sângeorzul Român, că edificarea bisericii nu se făcea în conformitate cu dispozițiile cuprinse în actul de concesiune și în statutul județean despre edificări.

Prim-pretorul plasei amintite, însoțit de un inginer expert, în 19 iulie 1924 s-a deplasat la Sângeorz la terenul unde se construia biserica, constatând că actul primăriei prezenta adevărul și ținând cont și de opinia inginerului. La data de 15 august 1924 s-a luat hotărârea scrisă ordonându-se demolarea bisericii în prealabil sistându-se lucrările verbal. Împotriva acestei sentințe călugărul Bâznog a făcut apel în instanță. Notăm că sentința dintâi a fost declarată executorie fără considerare de apel².

După o atitudine calmă de vreun an și jumătate, biserica greco-catolică din localitate revenea în forță în anul 1924 împotriva ridicării bisericii ortodoxe. S-a convocat din nou o ședință a consiliului parohial în data de 25 mai 1924 în care s-a pus în discuție cauza „pseudo-călugărului Bâznog” – ca o reluare a celor spuse în 4 decembrie 1922 – care voia a clădi proprie biserică greco-orientală. S-a hotărât în unanimitate ca ori de câte ori și pe orice cale să i se pună piedici. Cereau să se raporteze episcopului greco-catolic, rugându-l să facă pașii de lipsă la forurile competente pentru a-l opri pe Bâznog de a-și clădi „cocioaba”³.

La sediul episcopiei greco-catolice a mers, personal, preotul Aurel Chintăuan. Dar cum toate aceste piedici n-au fost îndeajuns, ceea ce s-a petrecut în seara zilei de 3 noiembrie 1924 întrece orice închipuire. Ieromonahul a fost ridicat de acasă, dus la primărie de către secretarul acesteia, Ioan Lupoai, subprimarul Vasile Șpaimoc și de „polițaii” care-i însoțeau, fiind supus represaliilor⁴.

În demersul privind ridicarea bisericii din stațiunea Sângeorzului au fost unele piedici puse de către administrația locală privind atribuirea unui teren. Acest teren a fost acordat pe „terenul viran din stânga brutăriei în fund, spre Alexandru Ionel”⁵, un teren apăsător ce necesita fundații costisitoare de peste 50.000 lei în plus față de deviz⁶. Împotriviri au fost din partea administrației locale, dar și a administrației fondurilor grănicerești pentru edificarea bisericii ortodoxe la Năsăud. Un exemplu în acest sens s-a petrecut în 7 decembrie 1926 când s-a făcut și s-a dezbătut cererea parohiei ortodoxe privind exproprierea și acordarea unui teren. Toți cei prezenți în comisia administrativă „s-au ridicat cu toții protestând că nu există parohie, nu sunt nici bani ca să se ridice biserica, cererea fiind nejustificată”⁷.

În ceea ce privește biserica din Feldru a existat o singură dată când cererea parohiei ortodoxe din Năsăud privind ridicarea unei capele în Feldru a fost respinsă de consiliul comunal motivând că este nefondată această cerere⁸.

Vom vedea în cele ce urmează că nu numai autoritățile administrative s-au împotrivit, ci și forurile bisericești greco-catolice locale și centrale, privind demersurile pentru renașterea ortodoxiei în această zonă.

¹ Alexandru Dărăban, Procesele intentate ieromonahului Ioachim Bâznog, în *Pisaniile Sângeorzene* 2012, nr. 2, p. 30.

² AAVFC, cota V-15-1932, adresa 1042/1924 către Prefectura Bistrița-Năsăud și răspunsul cu nr. 5022/12 august 1924; Dărăban, *Procesele*, p. 30.

³ *Ibidem*.

⁴ Idem, copie după memoriul trimis de ieromonahul Bâznog.

⁵ Idem, proces verbal nr. 11/1935.

⁶ Idem, documentul nr. 6232/1935.

⁷ Idem, cota III-124-1920, raportul înaintat către episcopie de către profesorul Andrei Buzdug.

⁸ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), Oficiul, dosar nr. 20, f.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

Atitudinea forurilor bisericești greco-catolice

Presiunea asupra înființării și clădirii unei biserici în Sângeorzul Român a început încă din data de 16 septembrie 1901 când protopopul greco-catolic de Rodna a depus o plângere către autoritățile locale împotriva călugărului, pentru că ținea noaptea, în cadrul comunității, ceremonii religioase lezând¹ autoritatea preotului greco-catolic comunal și cauzându-i daune materiale, acceptând de la populație în schimbul rugăciunilor și ținerea liturghiilor bani și alimente. El era acuzat că era un „fals călugăr”, totodată fiind citat să-și prezinte sursele de venit și de întreținere. Călugărul a reușit să se facă nevăzut până în anul 1904.

În acel an, la 14 septembrie 1904, autoritățile l-au arestat în Nepos (Vărarea), fiind reținut, aducându-i-se la cunoștință probele acuzatoare privind traficul, fiind deferit Oficiul judecătorului regional². Pe parcursul procedurii înaintate împotriva lui, s-a constatat de către anchetatori că a sedus-o pe Salvan Nazaria, de 19 ani, a dus-o cu el și presupunându-se că a lăsat-o într-o mănăstire din România³. El mai era acuzat că și din alte comune a mai dus fete în România, în total 16 fete. Pentru procurarea dovezilor necesare, procesul a fost stabilit pentru data de 10 octombrie 1904, inculpatul nefiind prezent, fugind în România și nu a putut fi arestat până la data de 17 ianuarie 1909⁴. În continuare reclamația specifică că a fost scoasă la iveală circumstanța că Bâznog Ioan, în ultimul timp, în secret, a fost în mai multe comune ale regiunii și a reușit să atragă două fete tinere din Maieru. Conform scrisorii uneia adresate părinților, avea tentative de sinucidere, iar despre cea de-a doua fată nu se știa nimic. În afară de acest lucru s-a constatat că în octombrie 1904, cu promisiuni, a încercat să ducă în România mai multe fete: pe Iugan Maria, domiciliată în Rodna⁵ și, în ultimul timp, pe Romanesi Mina, domiciliată în Măgura (Ilvei). Nu s-au putut strânge alte probe împotriva lui pentru că oamenii inculți și superstițioși se temeau să depună declarație împotriva lui⁶. Din datele din care s-au mai cules, s-a mai aflat că inculpatul era acuzat de mai mulți ani că se ocupă cu traficul de fete tinere în străinătate, seducând multe fete. Numărul acestora nu s-a putut stabili nici cu aproximație. Ținând cont de toate aceste circumstanțe s-a constatat că pronunțarea unei pedepse era necesară, pentru că el a profitat de superstițiile populației și de credința lor, a dus fete tinere în străinătate, care astfel vor avea o soartă tristă și o viață nesigură⁷.

Conform declarației sale, Bâznog Ioan, domiciliat în Sângeorzul Român, era călugăr în vârstă de 37 ani, nu avea avere, a fost condamnat la două luni închisoare și achitarea amenzii de 600 de coroane în termen de 15 zile. Această amendă va fi transformată, în cazul neachitării, în 30 de zile de detenție⁸. În afară de acestea a fost obligat a achita încă 33 de coroane contravaloarea procedurilor, sumă din care Sfrângeu Saveta, Ureche Todosia și Groza Trofim, domiciliati în Maieru⁹, respectiv Romanesi Palagia, domiciliată în Măgura, au primit câte două coroane și Raczi Gabor, domiciliat în Măgura, 25 de coroane. Împotriva a-

¹ Dărăban, *Procese*, p. 28.

² AAVFC, cota V-830-1922, copie după adresa nr.291/1922.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Dărăban, *Procese*, p. 29.

⁶ AAVFC, cota V-830-1922, copie după adresa nr.291/1922.

⁷ *Ibidem*; Dărăban, *Procese*, p. 29.

⁸ Dărăban, *Procese*, p. 29.

⁹ Idem, *Pağini*, p. 139.

Alexandru DĂRĂBAN

celeia sentințe s-a putut înainta recurs în termen de trei zile ministrului ungar regal¹. Acest proces s-a judecat de către Pretura Plasei Rodna Veche. A urmat un alt proces la Prefectura județului Bistrița, în care judecătorul a dat sentința la data de 18 decembrie 1905. Ieromonahul Bâznog a fost condamnat pentru trafic cu emigranți, fără documentele necesare și instigare la aceste fapte, la două luni de închisoare, cu amenda de 600 de coroane transformată și aceasta în zile de închisoare, ca pedeapsă complementară. A fost condamnat să achite, în termen de 15 zile, cheltuielile în valoare de 33 de coroane, costul procedurilor². Pedeapsa a fost executată de călugăr, mai târziu, din data de 7 ianuarie 1909 (de la ora 8) până la data de 7 aprilie 1909 (ora 8). Șeful penitenciarului regal ungar Tontsch Gyorgy raporta că numitul Bâznog Ioan a fost eliberat la 7 aprilie ora 8, fiind obligat să achite încă 22 de coroane și 16 fileri, contravaloarea costurilor pentru cele trei luni de detenție.³ Aceste date sunt extrase dintr-o copie eliberată de prim-pretorul Rodnei Filipoi Mihai la solicitarea primăriei din Sângeorzul Român⁴.

Începând cu anul 1922 au început demersurile pentru a împiedica construirea bisericii ortodoxe, convocându-se consiliul parohial pentru a lua atitudine⁵. A fost trimisă o altă adresă către Episcopia Greco-Catolică de Gherla, dar și Ministerului Cultelor și Artelor, prin care se împotriveau ridicării bisericii a fost semnată la începutul lunii iunie 1922⁶ de preoții greco-catolici Aurel Chintăuan și Aurel Șorobetea. Care prezentau starea de lucruri din parohia Sângeorzul Român, parohie frunțasă (de graniță), unde existau doi preoți. De la un timp încoace s-a stabilit un călugăr, numit Ioan Bâznog, originar din Sângeorzul Românesc. Acest călugăr, lipsit de orice carte, umblând prin țară cu ajutorul comercianților de vite, a fost călugărit, cum se afirmă, la Muntele Athos și ar fi stat și la unele mănăstiri din Moldova. Părăsind mănăstirea a venit în Sângeorzul Românesc, unde încerca să înființeze parohie aparte și să zidească biserică ortodoxă. Pentru intențiile lui cei doi preoți greco-catolici spuneau că nu au nimic în contră, dacă are aprobarea forurilor superioare ale bisericii ortodoxe – căci are libertatea fiecărui cult cuvenită în stat. Acuzau pe călugăr că ducea o viață imorală în sensul strict al cuvântului, era un preot mercenar din cei mai periculoși și prin activitatea sa de o simplitate dezastruoasă periclita în gradul cel mai mare viața morală a acelei comune și a comunelor din jur – având informații oficiale. Cei 8-9 inși pe care i-au primit greco-orientalii în sânul lor erau cei divorțați care nu s-au putut recăsători după legea noastră⁷.

În urma acestei adrese s-a deplasat la fața locului canonicul Episcopiei de la Gherla, dr. Victor Bojor. În urma acestei vizite cei doi preoți greco-catolici locali (Aurel Chintăuan și Aurel Șorobetea) trimit o nouă adresă către forurile superioare de la Gherla în care se menționau că au fost încredințați de Reverendisimului Dr. Victor Bojor, să aducă la cunoștință acțiunea așa numitului călugăr Ioan Bâznog pentru a înființa în Sângeorzul Român parohia greco-orientală⁸. Ioan Bâznog, – om fără carte – ne iubitor de lucru, care la vârsta de 20 de ani și-a părăsit părinții, a plecat în lume, din sat în sat adunând⁹ milă pentru mănăstirile din Athos. A trecut Carpații în Moldova, unde a fost bine primit și din Galați a

¹ AAVFC, cota V-830-1922, copie după adresa nr.291/1922.

² *Ibidem*; Dărăban, Procecele, p. 30.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Dărăban, *Pagini*, p. 140.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj (SJANC), Episcopia, document nr. 2258/26.VI.1922.

⁸ Dărăban, *Atitudinea*, p. 38.

⁹ *Ibidem*.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

plecat la Athos unde a fost călugărit. A părăsit Athosul, mănăstirile din țară, a Neamțului și Horezului și a luat bota pribegiei din sat în sat adunând milă și făcând sfeștanii, maslu și miruia și alte citiri pe la oamenii care nu-l cunoșteai. A cutreierat aproape toată țara. Aminteau din nou că în acest timp s-a ocupat și cu negoțul de fete trecându-le din Ardeal în Moldova, dintre care fete, una și-a ținut-o pentru el, cu care avea cinci copii, cu care trăia în concubinaj. Sub stăpânirea ungurească Ioan Bâznog a încercat să clădească mănăstire greco-orientală în Sângeorzul Român, însă n-a izbutit¹. A fost arestat și judecat la închisoare pentru mișeliile care le făcea².

Înfăptuindu-se România Mare, cel dintâi lucru al lui Bâznog a fost să se îngrijească de permis să poată aduna milă și să-și realizeze gândul vechi de a clădi biserică greco-orientală în Sângeorzul Român. Pentru înfăptuirea acestui gând lucra cu o ferroare nespus de mare, căci avea sprijinitori pe protopopol greco-oriental al Bistriței și pe doctorul Monda din Sângeorzul Român, ba mai mult fratele lui Ioan Bâznog – om fără carte, care a fost „mânător” de vite a jidanilor – a fost promovat de la slujba aceasta și numit de consistoriul greco-oriental din Cluj ca paroh greco-oriental la Săcel, în Maramureș. Acest paroh strălucit a fost hirotonit la anul 1903 de călugărul Târziu din Rebrîșoara.

Ioan Bâznog nu voia să rămână mai prejos de fratele său Alexandru, parohul Săcelului. Năzuia și el să fie paroh greco-oriental al Sângeorzului și, în acest scop, din banii adunați din milă a vrut să zidească biserică greco-orientală în Sângeorzul Român. În raportul lor spuneau mai departe că ar fi un cuib de neînțelegeri – tulburătoarea păcii și a liniștii acestei parohii greco-catolice în care greco-orientali declarați afară de doctorul Monda – nu sunt. Cei 8-9 inși pe care i-au primit greco-orientalii în sânul lor, sunt cei divorțați care nu s-au putut recăsători după legea greco-catolică³. Rugau pe episcop să intervină la Ministerul Cultelor să se retragă permisul lui Ioan Bâznog de a aduna milă și a clădi biserică greco-orientală în Sângeorzul Român⁴.

S-a convocat un prim consiliu parohial la data de 4 decembrie 1922 în care se aducea în discuție chestia Ioan Bâznog, călugărul greco-oriental care voia să-și clădească biserică greco-orientală la locul numit Peste Apă în grădina proprie. Despre această cauză s-a făcut raport episcopului greco-catolic. Etichetându-l ca „nevrednic” pe Ioachim Bâznog, susțineau că nu și-a scos concesiunea de clădire și ar fi bine să i se pună stavilă ca nu cumva cu timpul să se facă răzvrătire între credincioșii greco-catolici prin apucăturile nerușinate ale acestui șarlatan ordinar. Consiliul parohial a hotărât că în această cauză să se facă demersuri către primăria locală și raport către episcopul de Gherla⁵. Pe acest document și-au pus semnătura preotul Aurel Chintăuan, Leon Buga, Alexandru Rus, Vasile Șpaimoc, Alexandru Buia, Simion Alexi, Iacob Petrașc, Alexandru Flore și Alexandru Oanea⁶.

După o pauză de vreun an și jumătate, biserica greco-catolică din localitate revine în forță în anul 1924 împotriva ridicării bisericii ortodoxe. Se convoacă din nou o ședință a consiliului parohial în data de 25 mai 1924 în care „se pune din nou în discuție cauza pseudo-călugărului Bâznog – ca o reluare a celor spuse în 4 decembrie 1922 – care voiește a clădi proprie biserică greco-orientală⁷”. S-a hotărât cu unanimitate ca „ori de câte ori și pe orice cale să i se pună piedici acestui nevrednic răzvrătit, să se raporteze Î.P.S. Episcop al

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem.*

³ *Ibidem*, p. 39.

⁴ SJANC, Episcopia, document nr. 57/1922; *Ibidem*, p. 39.

⁵ SJANBN, fond Registrul de ședințe a Consiliului parohial greco-catolice din Sângeorzul Român (1913-1931), dosar 164, document din 4 decembrie 1922.

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

Alexandru DĂRĂBAN

nostru rugându-l să facă pașii de lipsă la forurile competente pentru a-l opri pe Bâznog de a-și clădi cocioaba”¹. La Episcopie a mers în persoană preotul Aurel Chintăuan.

În septembrie 1924, parohia greco-catolică a luat măsuri drastice în timpul unei noi ședințe a consiliului parohial. Președintele de ședință aducea la cunoștință consiliului parohial „că pseudo-călugărul Ioan Bâznog face prozelitism în rândul credincioșilor greco-catolici. Așa a făcut la Niculaie Larionesi; și acum cu câtva timp în urmă, la Sănia Tahâș, făcând slujbe și dezlegări”². Preotul a adus la cunoștință consiliului parohial că „față de acela care vor primi pe pseudo-călugărul Bâznog, vor comunica cu dânsul și le va face funcțiunile, va aplica următoarele pedepse:

- la cazul morților nu va participa la înmormântare³;
- nu se vor trage clopotele la biserica noastră⁴;
- nu va fi iertat să folosească la înmormântare praporii noștri⁵;
- nu își vor înmormânta pe cei morți în cimitirul bisericii greco-catolice”⁶.

Consiliul curatorial a luat la cunoștință și a aprobat cu unanimitate această propunere.

Dar cum toate aceste piedici n-au fost îndeajuns, ceea ce s-a petrecut în seara zilei de 3 noiembrie 1924 întrece orice închipuire⁷. Ieromonahul a fost ridicat de acasă, dus la primărie de către secretarul acesteia Ioan Lupoai, subprimarul Vasile Șpaimoc și de „polițaii” care-i însoțeau.

Ceea ce i s-a întâmplat călugărului reiese din memoriul adresat de ieromonah Episcopiei în care aducea la cunoștință Consistoriului: „bătaia ce mi s-a întâmplat în ziua de 3 noiembrie, seara, pe la orele 7. Fiind în casă, mă poftesc la primărie domnul secretar, cu numele Ioan Lupoai, cu domnul subprimar Vasile Șpaimoc, cu straja Ștefan Costan însoțit de alți polițai... Intrând în cancelarie m-au îmbiat ca să subscriu că aș fi zis către oarecine că voi lucra noaptea la biserică, căci ziua am fost oprit. Și nevoind a subscrie m-au luat la bătaie foarte groaznică, străpungere cu cuțitul și foarfeca, bătaie cu pumnul, cu călcâiul cizmei, până la miezul nopții. Toată bătaia a făcut-o domnul secretar. Acuma mă aflu în pat, sub supravegherea doctorului, de trei zile și aștept certificat medical spre a-l da la judecată. Pe lângă bătaie, mi-au tăiat barba și părul, acuma sunt tot vânat, albastru. Nu pot umbla pe picioare fără în două bote, atâta batjocură au pus pe mine, așa că nu sunt sigur de viață, că mă tem că mă vor omorî. Dați aceasta spre știre⁸ Î.P.S. Voastre, cercetând atât D-voastră, cât și informând pe domnul ministru de a schimba acel om periculos pedepsindu-l exemplar. Dați foaie în toată țara ce-a făcut secretarul și intelectualii din Sângeorzul Român unit. Amintesc și aceasta, că după ce mi-au tăiat barba și părul, le-au împachetat și au spus că trebuie să le arate domnului prefect ce-i de aici din comună născut și aici șede mai mult, numai la Bistrița merge cu notarul, că el este greco-catolic cu numele Solomon Haliță. Bine ar fi, ca tot prin domnul ministru, a stărui pe lângă Episcopia Unită Gherla ca să schimbe pe preotul Aurel Chintăuan care ține în biserică predici ca să mă batjocorească, că oricine va veni la mine calcă legea lor, nu le va îngropa morții și alte multe, ca să ție oamenii laolaltă.

¹ *Ibidem*.

² Idem, document din 21 septembrie 1924; Dărăban, *Atitudinea*, p. 40; Idem, *Pagini*, p. 150.

³ Dărăban, *Pagini*, p. 150.

⁴ Idem, *Atitudinea*, p. 40.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Alexandru Dărăban, *Ieromonahii Antonie și Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi, Brăila, Sfântul Ierarh Nicolae*, 2013, p. 182.

⁸ Idem, „Represaliile împotriva călugărului Bâznog, construirea și sfințirea bisericii”, în *Pisania Sângeorzene*, 2012, nr. 4(8), p. 35.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

să nu fac biserica, zicându-mi că-s bolșevic”¹.

În urma celor petrecute, a luat atitudine dr. Andrei Monda care a trimis o carte poștală, în regim de urgență, episcopului. Nicolae Ivan, precum și procurorul Tribunalului Bistrița, în care se specifică: „Sfinția Voastră!² Ioachim Bâznog, ieromonah greco-ortodox din Sângeorzul Român, ieri noaptea a fost bătut, batjocorit și i-a tăiat barba, un Lupoai subsecretar, în casa primăriei comunale³. Anexez certificat medical! Cereți urgent cercetarea în cauză și punerea agresorilor în arest la procuror⁴. E un scandal nemaipomenit și o batjocură pe bietul om⁵. Trebuie ajutor!”⁶. În data de 12 noiembrie 1924, în urma celor sesizate, episcopul Nicolae Ivan a făcut plângere procurorului de pe lângă Tribunalul Bistrița pentru a dispune cercetarea grabnică și pedepsirea agresorilor⁷. Acestea au rămas fără nici un rezultat deoarece prefectul județului era Solomon Haliță.

Cercetând documente ale Episcopiei greco-catolice de la arhivele din Cluj-Napoca am găsit un memoriu adresat superiorilor din Gherla (16 noiembrie 1925) care, practic, este autodenunțul făcut de preotul Chintăuan atunci când au demolat biserica în anul 1924, precum și represaliile la care a fost supus călugărul. S-au făcut copii care au fost trimise prefectului județului, Solomon Haliță, precum și Ministerului Cultelor, personal ministrului Alexandru Lapedatu. Preotul greco-catolic local spunea despre călugărul Ioan Bâznog, numit și „Uciuca”, că era un neastâmpărat, își clădea din nou biserica în grădina lui peste apă, pe care a mai clădit-o încă o dată, în anul ce trecuse clădirea fiind demolată de primăria comunală pe motivul că nu avea permis de clădire, clădirea făcută necorespunzând planului. Sesiza faptul că avea permis de la Ministerul Cultelor obținut la insistența episcopului Nicolae Ivan și a profesorului Anton Domide, acesta din urmă intitulându-se prim-curator al bisericii ortodoxe din Sângeorz-Băi, iar în satul Bâznog nu a aflat pe nimeni să fie curatori la biserica lui.

Mărturisirea că în anul ce trecuse cel mai mare anti-Bâznog era secretarul comunal, Eliseu Dărăban – fost învățător confesional greco-catolic. După vizita făcută la Cluj, la episcopie, – tăcea și nu făcea nimic contra lui Bâznog, motivând nu mai poate face nimic contra lui Bâznog, deoarece călugărul era protejatul ministrului cultelor. Își exprima opinia despre enoriașii greco-catolici că zilnic îl disprețuiau și ocărau, iar aceștia au format o ceată, în frunte cu dr. Laurențiu Oanea, mergând la biserica ce o construia călugărul Bâznog confiscându-i clopotele, ducându-le la primăria comunală. Anton Domide sosit de la Cluj, împreună cu un preot greco-oriental, au cerut predarea clopotelor ca să fie sfințite de preotul ortodox, n-a fost ascultat, fiind considerat ca mare apărător al lui Bâznog și al Ortodoxiei. Continua să afirme că Bâznog nu are în acest sat pe nimeni, doar 10 concubinari – căsătoriți la ortodocși în Bistrița – ca să-l sprijinească, iar pe profesorul Domide jignindu-l făcându-l coadă de topor adus tocmai de la Cluj.

Îl acuza pe Anton Domide că umblă la braț cu Bâznog și vrea să pună bază ortodoxismului în Sângeorz, pe Bâznog considerându-l imoral, concubinar care, cu toate că a fost bătut și i s-a tăiat barba, Anton Domide îl ridică la rangul de martir al Ortodoxiei. Acuza și administrația locală că nu și-ar îndeplini datoria, ca Bâznog să nu poată face nimic.

¹ AAVFC, cota V-830-1922, copie după memoriul trimis de ieromonahul Bâznog.

² Dărăban, *Pagini*, p. 166.

³ *Ibidem*.

⁴ Idem, „Un sprijinitor al ortodoxiei în Sângeorz-Băi, dr. Andrei Monda”, în PS, nr. 12(28), p. 10.

⁵ *Ibidem*.

⁶ AAVFC, cota V-830-1922, copie după cartea poștală trimisă de doctorul Andrei Monda Episcopiei, la data de 5 noiembrie 1924.

⁷ Dărăban, *Represaliile*, p. 37.

Alexandru DĂRĂBAN

Relua aceleași acuze, afirmând că ar fi existat date acuzatoare la Pretura și Judecătoria de ocol din Rodna Veche care au fost trimise la Ministerul Cultelor, unde s-au descris toate mișeliile lui Bâznog, că a sedus fete tinere, că a fost întemnițat, că era imoral, ca avea concubină cu care are cinci copii, dar acestea zicându-se că nu au fost luate în considerare nimic nu s-a luat în considerare.

Își încheia memoriul afirmând că ortodocșii simulau că se leapădă de Bâznog, că nu era de-al lor, de fapt însă se foloseau de el căci servea interesele lor. Cerea umilință să i se dea indicații ca ce să mai facă împotriva acestor neastâmpărați de ortodocși¹.

O nouă ședință a Consistoriului Episcopiei Greco-Catolice de Gherla a avut loc în data de 20 noiembrie 1925 care, printre altele, au avut pe ordinea de zi și problema ieromonahul Bâznog din Sângeorzul Românesc. Au formulat, din nou, o adresă către ministrul Cultelor, Alexandru Lapedatu, în care-i erau prezentate problemele de la Sângeorz, menținând aceleași acuze enumerate de preotul Aurel Chinteuan. Memoriul era completat de concluzia privind că localnicii sunt urmași de grăniceri și că nu vor să le fie atinsă credința lor de români uniți. Era rugat ministrul să întreprindă următoarele măsuri pentru a preîntâmpina eventuale neplăceri credincioșilor din comună, dar și din ținut să binevoiască a lua despre situația creată informații de la prefectul județului Năsăud, cerând retragerea permisul dat lui Bâznog pentru clădirea de biserică, deoarece în Sângeorgiul Băi nu sunt ortodocși, să înlătore și să îndepărteze din acele părți pe Bâznog urmând ca superiorii săi să-i dea altă ocupație, să intervină la Ministerul Instrucțiunii ca să îndrume pe Anton Domide, directorul Școlii Civile din Cluj, să-și vadă de îndeplinirea datoriilor de profesor și să nu i se permită rolul de agitator și turburător confesional.

În sfârșit, îl mai rugau pe ministru să binevoiască să-i înștiințeze despre măsurile care vor fi luate împotriva călugărului². O copie a acestui document, a fost transmisă și prefectului județului Năsăud, Solomon Haliță.

Cert este că domnul Alexandru Lapedatu, în calitate de ministru, nu a luat nici o măsură împotriva ridicării bisericii ortodoxe în urma celor sesizate de Episcopia Greco-Catolică din Gherla, aceștia din urmă continuând supravegherea ieromonahului.

La data de 9 august 1926 preotul greco-catolic Aurel Chinteuan avertizează Episcopia greco-catolică din Gherla că episcopia ortodoxă din Cluj îi da tot ajutorul călugărului Bâznog să-și termine biserica, că Anton Domide aproape toată ziua și în Duminici e la Bâznog. Susțineau afirmația că profesorul Domide făcea toate acestea în ciuda Ilustrității Sale Octavian Domide ca să înființeze biserică ortodoxă în Sângeorz-Băi. Mai era adus la cunoștință că un preot ortodox misionar din Basarabia a făcut slujbă la Bâznog, având auditori pe familia Anton Domide și câțiva concubinari. Parohul ortodox Buzdug din Josenii Bârgăului a fost delegat să formeze comitetul bisericesc și să pregătească toate lucrurile pentru sfințirea bisericii ortodoxe care urma să se facă pe 15 august. După părerea lor că în mod sigur vor fi curatori maiștrii Școlii de meserii din localitate, care toți erau ortodocși.

Clopotele de la biserica lui Bâznog erau încă confiscate la Primăria comunală, urmând ca în 9 să se dea ordin de la Prefectură ca Primăria să restituie clopotele³. Despre probleme întâmpinate de ieromonahul Bâznog s-a discutat și în parlamentul țării. În luarea sa de cuvânt, episcopul Nicolae Ivan, ca membru de drept, când aveau discuții aprinse privind proiectul Legii Cultelor din 1928, îi aducea aminte episcopului greco-catolic Iuliu Hossu, prezent la dezbateri, de „cazul unic în analele bisericii din Sângeorgiu Băi unde am

¹ SJANC, Episcopia, document nr. 47/1925.

² Idem, documentul nr. 5536/1925.

³ Idem, document nr. 28/1926.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

cerut și obținut concesiunea să zidim o biserică. Planul 1-a făcut arhitectul Buia, mi se pare unit, care a luat și însărcinarea asupra sa ca să conducă lucrările și le-a condus așa de bine încât când s-a terminat biserica a făcut raport la prefectură că biserica cade și trebuie s-o dea jos pentru că a pus lemn putred; arhitectul nu a văzut lemnul în decursul zidirii pentru care a fost angajat și plătit. Și a trebuit s-o dea jos și în anii viitori s-o mai clădească o dată. Când a fost gata am cumpărat 3-4 clopote, dar primăria le-a sechestrat și le-a așezat în pivniță și le-a închis până nu au venit vara femeile din regat, care au fost la Băi acolo, ele au scos clopotele și le-au pus în turnul bisericii”¹.

În anul 1928 s-a schimbat atitudinea Episcopiei Greco-Catolice din Gherla față de ieromonah. Astfel la 10 martie 1928, trimiterea sarcini, dar și dojana adresate preotului greco-catolic din Sângeorz-Băi. Acesta, mirat de ceea ce i s-a întâmplat și de atitudinea superiorilor, răspunde forurilor superioare din Gherla, din care se vede un anumit sentiment de revoltă și dezamăgire față de aceste schimbări de atitudine, reproșându-le superiorilor săi a fost pus să-i țină la curent despre toate mișcările călugărului Bâznog conform celor exprimate în data de 20 noiembrie 1925, că în acest sat el acel călugăr trăia o viață imorală, că avea cinci copii cu găzdoia sa, nefiind nici un impediment din partea superiorilor săi era sprijinit în toate demersurile sale, călugărul ortodox plănuia în a-și face ginerii și feciorii preoți, fără carte și fără pregătire, să-i hirotonească el însuși cu mai marii lui și să țină pe toți pe lângă el, după rânduiala de la mănăstire și de aici să cutreiere satele învecinate și depărtate a milă, sublinia faptul că aceste planuri și îndemnuri nu sunt de capul lui Bâznog, ci de la sprijinitorii lui care i-au dat ideea de a înmulți astfel numărul de călugări ortodocși de breasla lui, ca prin ei să acapareze la ortodoxie rudeniile, apoi pre alții creduli. Dădea exemplu cazul întâmplat la Mureșenii Bârgăului unde un greco-catolic a fost amăgit de ortodocși să-și vândă averea ca să facă mănăstire pe Rotunda (este vorba de Pasul Rotunda din Munții Rodnei care face legătura dintre actualele județe Bistrița-Năsăud și Suceava, s. n.), urmând ca pe el să-l pună acolo călugăr. Mai aflăm din adresa preotului greco-catolic local despre călugăr că era plecat în Bucovina și să aducă act de naștere pentru fiica Floarea – care nu era înmatriculată nicăieri² – să o poată mărita, că Bâznog a plătit 300 de lei – după cum spunea ginerele său – lui Petru Hău, primar în Poiana Stampei ca să-i dea act de naștere. Actul era fals deoarece fiica sa a fost născută în comuna Maieru, unde a fost înmatriculată ulterior, pe baza declarației mamei sale și de cea a călugărului ortodox Măgureanu din Maieru, în casa căroră s-a născut fata. Actul fals de naștere era la el și voia să-l înainteze parchetului pentru cercetarea și pedepsirea vinovaților Bâznog și Petre Hău, spunea că fiica sa Floarea, în etate de 19 ani, era greco-catolică, precum și găzdoia lui Bâznog care recunoștea că n-a făcut trecere la ortodoxie în mod legal fiindcă Bâznog o luase de fată din comuna Nepos (Vărarea) sub pretext că o duce la mănăstire și a dus-o în Sângeorz, unde a ținut-o în câmp la Gezunii³ la o casă după care a plecat de aici urmărit fiind de jandarmeria de atunci, au ajuns în Maieru, a născut pe fiica Floarea în casa călugărului Măgureanu⁴, încunoștința episcopia despre starea bisericii lui Bâznog, biserică zidită pe moșia copiilor lui, pe care i-a abandonat, fiind amenințat de copiii și ginerele său că o să tragă jos biserica, vor vinde clopotele și vor împărți moșia, își exprima că aceasta i-a fost dorința ce a vrut s-o îndeplinească față de superiorii lui, dar acum era dezamăgit. Totodată avea scrisoarea lui Bâznog de la ginerele său Alexandru Dănilă căruia i-a dat-o însuși în care se vedea că la procuratură n-a fost primit și nici la judecătoria de ocol de unde

¹ Renașterea, VI(1928), nr. 14, p. 5.

² Dărăban, Atitudinea, p. 48.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

Alexandru DĂRĂBAN

de asemenea a fost respins.

Preotul greco-catolic era conștient că i s-a făcut imputarea de criminal, că ar fi violat secretul minorilor la oficialități, cerându-și scuze pentru greșelile făcute ca să nu fie bănuit ca și criminal, predând scrisoarea lui Bâznog celui care i-a dat-o, mărturisirea că a descoperit planuri contra bisericii unite din Sângeorz-Băi planuri care dacă ar fi fost descoperit mai devreme, de bună seamă nu s-ar fi făcut biserică ortodoxă¹.

Din acest document reiese nonșalanța și seninătatea cu care recunoștea violența folosită la adresa călugărului (bătaia și tăiatul bărbii), precum și demolarea bisericii, după cum s-a văzut, cu acordul Episcopiei Greco-Catolice din Gherla în frunte cu conducătorii ei.

Neînțelegeri între cele două confesiuni au avut loc și la Năsăud în 1933. Totul a plecat de la sărbătorirea în ziua de 10 Mai a Zilei Naționale.

Părintele Ioan Bunea, instalat la începutul anului 1933 ca preot și profesor în Năsăud, anunța Episcopia despre felul cum se nesocoteau din partea oficialității bisericii greco-catolice dispozițiile legii privitoare la oficierea serviciului divin împreună cu Te Deum la sărbătorile naționale. Pentru a da fastul convenit zilei de 10 Mai primăria a convocat, în prealabil, pe reprezentanții autorităților locale pentru a stabili de comun acord programul zilei. Arăta că a trimis convocatorul, au făcut și ei unul invitând pe șefii autorităților la serviciile ce urmau să se officieze la bisericile din localitate.

Redactarea convocatorului de Vicariatul Rodnei lăsa să se întrevadă că autoritățile locale, în frunte cu biserica ortodoxă, au participat întotdeauna la biserica lor și în virtutea cazului de precedentă au fost invitate și în anul respectiv. Invitația făcută de vicariat dacă ar fi avut un caracter loial, de armonie, putea fi calificat ca cea mai creștinească atitudine. Dar acea invitație, după părerea părintelui Bunea, era izvorâtă dintr-o conștiință dubioasă care încerca să zădărnicească măreția zilei de sărbătoare, că a răspuns că dispozițiile categorice ale legii l-au obligat să servească la altar strămoșesc unde oficialitățile trebuiau să facă act de prezență. A oficiat Te Deum-ul și a participat la serbarea organizată de școlile secundare. Prevedea că de Ziua Eroilor vor surveni greutăți și mai mari, pentru că vicariatul își revendica proprietatea și ca reprezentant al bisericii dominante nu va ceda în ruptul capului din drepturile pe care i le conferea legea. Mentalitatea care stăpânea în acea zonă interesele statului în favoarea confesiunii greco-catolice, zilnic îl îndemna să vă relateze cele de mai sus, rugând pe superiorii lui să facă demersurile pe care le cred de cuviință, pentru că la aceste prilejuri de sărbătoare să înțeleagă că sufletul neamului românesc s-a plămădit sub scutul ortodox².

A primit răspuns de la episcopie dându-i-se îndrumări ca pentru înlăturarea inconvenientelor și animozităților să facă la serbările naționale slujba în biserică (capelă), să invite autoritățile fără să mai țină seama ce fac alții, la Ziua Eroilor să facă Sfânta Liturghie și după aceea procesiune la cimitir cu credincioșii și elevii ortodocși, după care să slujească parastasul pentru eroii morți, să fie așezați toți la un loc ca să nu fie conturbați de alții și nici ei să conturbe pe altcineva, dacă nu este criteriu confesional și e comun ori numai unit, să se facă parastasul în biserică și să stea casă, reclamații la localnici să nu mai facă³.

Vicarul foraneu episcopal dr. Titus Mălai i-a răspuns comunicării scrise de preotul Bunea precizând că s-a făcut o invitație de la Primărie prin care se fixa plecarea de la biserica greco-catolică din piață la orele 10 înspre cimitirul „Comoara” în procesiune comună a tuturor preoților, a autorităților și școlilor acesta era ritualul obișnuit întotdeauna

¹ SJANC, Episcopia, document nr. 9/1928.

² SJANBN, Oficiul, d. nr. 8, f. 80.

³ *Ibidem*.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

de Ziua Eroilor în Năsăud de când se serba ca zi națională în mod legal și obligatoriu, în cimitir, la mormântul eroilor, începeau uniții serviciul sfințirii apei cu stropirea mormintelor împrejmuite și cu panahida după ritul răsăritean, urma rânduiala confrăților ortodocși, apoi biserica romano-catolică și celelalte biserici, fiecare după rânduiala sa, să se țină cuvântările potrivite ca să ajungă toți la rând, stabilindu-se în baza ierarhiei ecleziastice și civile, fără să fie motiv de vreo discuție inutilă în asemenea momente de seriozitate și profundă pietate ce se impune prin sărbătorirea eroilor făuritori ai întregirii naționale¹.

Același vicar foraneu, dr. Titus Mălai revenea cu o nouă adresă privind problemele ivite, nu pentru a deschide un capitol de polemică, ci pentru a se clarifica deplin o situație și unele noțiuni de legalitate rău înțeleasă, precizând că: în Năsăud nu se cunosc altfel de uzanțe și alte dispoziții privitor la sărbătorile naționale, decât acelea practicate aici de la unire încoace, potrivit spiritului legilor în vigoare. Dacă ortodocșii cunoșteau altfel de dispoziții, îi ruga să comunice textual în copie autentică. Cât pentru aserțiunea că prioritatea o are biserica ortodoxă – conform Constituției – la asemenea ocazii, adevărul și echitatea principială era că nu se spunea nimic de vreo prioritate. Dimpotrivă, în constituție se garanta perfecta libertate a conștiinței, care la art. 22, se specifica că este absolută – precum era și just în lumea modernă a libertăților. Acea libertate garantată de legea fundamentală însemna că nu e legal, dar nici moral să violentezi conștiința cuiva în orice situație de răspundere socială s-ar găsi respectivul, era o enormitate să explici calificativul <dominant> atribuit bisericii ortodoxe prin articolele din constituție, ca putere de a stăpâni sau comanda peste enoriașii de alt crez decât cel profesat de ea, care puteau duce la dispute fratricide.

După părerea dr. Mălai, la Năsăud s-a dorit ca o duzină de enoriași ortodocși să domine o serbare din mii de enoriași care erau de altă confesiune. Denumirea „dominantă” care se da bisericii surori în Constituție nu i s-a dat pentru a se crea un drept de imixtiune și siluire asupra conștiințelor care nu-i aparțineau, ci pentru a i se stabili preponderența numerică în Statul Român, care nu era stat confesional, fiindcă la baza lui sta dogma ortodoxă.

Fiind vorba de serbări naționale, îi rugau să creadă că românii uniți cu Roma erau tot atât de români cât de români erau și confrății ortodocși. Textul Constituției codifica doar stare de fapt, precizând la art. 22 că biserica creștină ortodoxă și cea greco-catolică sunt biserici

Românești, făcea cunoscută ideea admirabilă a relației de între cele două biserici naționale, se va înțelege prea ușor că la festivaluri naționale nu este a se otrăvi atmosfera de sărbătorească seriozitate cu lozinca provocatoare a dominației, ci este a se respecta ordinea ierarhică, dacă ar fi existat vreo dispoziție de la Ministerul Armatei – precum susțineau unii dominanți –, prin care biserica unită ar fi împinsă pe planul al doilea la festivaluri naționale, printre cultele străine, declarau cu toată convingerea că o atare pripită măsură nu putea să dărească, dar nici să atingă dreptul egal, complet și cu nimic diminuat pentru momentele de înălțătoare afirmări naționale. Fiii Blajului nu aveau nevoie de certificatul nici unei autorități în Statul Român, iar în țara întregită, dreptul la viață și el și-l revendicau².

Tot în timpul păstoririi părintelui Bunea la Năsăud au mai avut și alte confruntări regretabile cu confrății greco-catolici. Astfel, la 10 iulie 1934 a avut loc depunerea jurământului Batalionului de grăniceri din Bistrița, la Năsăud, cu participarea regelui Carol al II-lea.

Slujba religioasă a fost săvârșită de episcopul militar dr. Ioan Stroia, fiind asistat de

¹ Idem, dosar nr. 8, f. 83 (f-v).

² Idem, d. nr. 8, f. 85 (f-v).

Alexandru DĂRĂBAN

Preoții: dr. Sebastian Stanca – consilier eparhial, protopopul Clujului Nicolae Vasiu, Andrei Straja – profesor de religie în Gherla, Pompei Oniga – confesorul garnizoanei Bistrița, diacon Vasile Bogdan și preotul paroh Bunea. Au mai fost de față episcopul ortodox al Clujului, Nicolae Ivan.

Episcopul greco-catolic Iuliu Hossu însoțit de 65 de preoți s-au deplasat la locul festivității. Nu li s-a îngăduit să slujească deoarece Biserica ortodoxă era cea „dominantă”, conform prevederilor constituționale, apoi aveau Episcopie Militară la Alba Iulia¹.

După terminarea festivităților de la Năsăud, s-a plecat la Ilva Mică unde s-a făcut inaugurarea lucrărilor pentru calea ferată care să facă legătura între Ardeal și Bucovina. Episcopul ortodox a fost scutit de către rege datorită vârstei, întorcându-se la Cluj. Serviciul divin a fost oficiat de episcopul greco-catolic Iuliu Hossu².

O altă împrejurare când s-a ajuns la un conflict a fost la sfințirea drapelului premilitarilor în piața centrală a Năsăudului. S-a făcut invitația de către preotul ortodox ca să slujească împreună cu vicarul greco-catolic Ștefan Buzilă. N-au acceptat și au început să facă slujba fără preotul ortodox. Preotul ortodox a luat legătura cu comandantul premilitarilor care i-a oprit, după care a ținut slujba numai preotul ortodox³. Au mai fost când se întâlneau la recepții fără să fie neînțelegeri între ei⁴.

În Feldru a fost o oarecare opoziție din partea preotului greco-catolic local care începuse o mare acțiune de prozelitism printre credincioșii ortodocși⁵, acest fapt fiind semnalat de preotul Vasile Puica în anul 1946⁶.

Biserica ortodoxă din Feldru

¹ Bunea, *Memorial*, p. 65-66.

² *Renașterea*, Cluj, XII(1934), nr. 27-28, p. 1.

³ Bunea, *Memorial*, p. 66.

⁴ *Ibidem*.

⁵ AAVFC, cota V-830-1922, document nr. 60/1946 și 257/1946

⁶ SJANBN, Oficiul, d. nr. 20, f. 94.

DIN GRANIȚĂ

Adunările populare din comitatul Bistrița-Năsăud

Steagul luptei pentru votul universal s-a desfășurat cu cinste și în comitatul Bistrița-Năsăud. Poporul a dovedit un interes vrednic de toată lauda. „Revista Bistriței” dă la tablou general rapoartele despre adunările ținute. Scoatem și noi din acest tablou rapoartele care ne-au lipsit, pentru a oferi cititorilor noștri o icoană cât mai fidelă despre marea mișcare românească.

Adunarea din Șieuț

S-a ținut în 1 noiembrie în localul școlii. Prezenți cam 500-600 inși, încât nu încăpeau în școală. Restul prin curte și pe la ferestre. Administrația a fost reprezentată prin notarul și 4 jandarmi, intrați din ordin în sală, iar alți 4 jandarmi erau la primărie. Monorul, Sebișul, Șieul, Sântioana, Posmușul, Ruștiorul au fost reprezentate.

De prezident s-a aclamat septuagenarul Gheorghe Suciu, un venerabil bătrân, fruntaș din garda veche, iar de notar al adunării Teodor Suciu, un alt fruntaș. Oratorul delegat din Bistrița, a fost d-nul Dr. G. Tripon care, după deschiderea adunării, a luat imediat cuvântul și într-o vorbire de 3 sferturi a făcut critica proiectului electoral până în amănunte. Poporul a întrerupt des și alocurea foarte zgomotos.

Cătră sfârșit efectul a fost la culme. întreg poporul a izbucnit în lacrimi. Erau lacrimile mândriei naționale călcate, dar care nu se dă biruită.

Aceasta întrunire va rămânea neștersă din inimile celor prezenți.

Adunarea a decis: trimiterea unei telegrame omagiale Maiestății Sale, citită în adunare și trimisă imediat, apoi o aderență călduroasă la adresa deputaților noștri. Aceasta s-a trimis cu poșta.

Poporul abia a voit a se despărți și a se depărta. Starea sufletească a poporului a fost bărbătească, excelentă.

Adunarea din Prundu Bârgăului

S-a ținut în sala cea mare a hotelului comunal. De față a fost popor din toate comunele văii Bârgăului, sala a fost plină, popor câteva sute de persoane.

Adunarea a fost deschisă de dl. Ioan Dologa, preotul din Tiha Bârgăului, care a fost aclamat și de președinte, notar a fost ales țăranul fruntaș Vrășmaș. Din partea autorității politice notarul Victor Vana.

Intrându-se cu ordinea de zi, a luat cuvântul prezidentul Ioan Dologa și într-o avântată vorbire a dezvoltat situația politică și a făcut cunoscută reforma votului universal, arătând scopul proiectului elaborat de ministrul Andrassy și cât e de periculos e pentru po-

Adunările populare din comitatul Bistrița-Năsăud

porul nostru. De aceea datoria poporului amenințat e ca să protesteze în contra acestui proiect și să pretindă o reformă dreaptă pentru toți fiii patriei. La urmă a prezentat proiectul de concluz, care a fost primit cu aclamațiune.

Expunerile oratorului au fost urmărite cu interes de poporul adunat și adeseori întrerupte cu furtunoase aclamațiuni.

Din adunare s-a trimis numaidecât telegramă omagială la Maiestatea Sa, cerându-se ajutor la introducerea adevăratului vot universal, fără restricții nedrepte și s-a protestat în contra pluralității. S-a votat recunoștință și mulțămită deputaților naționaliști și îi îndeamnă și pentru viitor la luptă pentru drepturile poporului.

Adunarea a decurs în liniște, cu demnitate și mare însuflețire.

Adunarea din Ilva Mare

Pentru ziua de 1 noiembrie a. c., precum în alte părți, așa și în Ilva Mare a fost convocată o adunare poporală pentru a protesta contra votului plural și a manifesta pentru votul universal, egal, secret, direct și după comune. La această adunare au luat parte comunele convocate Ilva Mare, Măgura și Sâniosif, în frunte cu bravii lor preoți, la al căror glas și-au lăsat oamenii lucrurile lor și au alergat cu sete și dor pentru a câștiga și ei drepturi. Adunarea s-a deschis la orele 11 a. m. prin frumoasa vorbire a părintelui Ieronim Slăvoacă. Ca prezident a fost aclamat dl. Slăvoacă, iar ca notar Ștefan Buzilă. Părintele Zaharie Bulbuc, în alese cuvinte, face un expozeu al situației politice, după care adunarea, în număr de vreo 500 participanți, la propunerea d-lui Bulbuc, decide unanim:

1. Expedierea unei telegrame omagiale Maiestății Sale și cererea ajutorului preainalt pentru introducerea votului universal.

2. Adunarea protestează în modul ce mai hotărât contra introducerii intenționate a votului plural.

3. Adunarea votează încredere deputaților naționali.

După acestea, adunarea fu închisă prin alese cuvinte din partea domnului Ieronim Slăvoacă.

Adunarea din Sângeorzul Român

S-a ținut Duminică în 1 noiembrie în parcul dinaintea hotelului „Hebe”. Deschiderea a făcut-o dl. Dr. Andrei Monda, medic în Sângeorz. D-sa, în cuvinte frumoase, a arătat scopul acestei adunări și a salutat pe poporul de față, mulțămind că s-a prezentat în număr frumos la această adunare. De prezident a fost aclamat tot dl. Dr. Monda. Din partea autorităților a fost de față dl. pretor Victor Schiffbäumer din Rodna-Veche. De față, la adunare, a fost inteligență și popor cam la 300 persoane din Sângeorz. Depărtarea locului de adunare de la centrul comunei a fost cauza că nu a fost și mai mult popor de față.

La situația politică în general și la discuția reformei electorale a luat cuvântul Dr. Victor Onișor, într-o cuvântare ținută pe înțelesul tuturor a tratat situația politică a poporului nostru de la intrarea în activitate, angajamentele luate de coaliție când a ajuns la guvern, în special pentru introducerea reformei electorale pe baza votului pentru toți, a făcut cunoscut în trăsuri generale proiectul de reformă al ministrului Andrassy, tendințele acestuia de a asigura și în viitor domnia păturii celor bogați din populațiunea țării și aceasta prin restrângerea dreptului de vot ia știința de carte de-o parte, iar de altă parte prin intro-

Adunările populare din comitatul Bistrița-Năsăud

ducerea votului plural.

Țăranul I. Măriuș, luând cuvântul, întreabă că cine nu va ști scrie și citi ungurește avea-va drept de vot și arată că aceasta ar fi o mare nedreptate pentru poporul de la sate. I s-a dat lămurirea, că după proiectul adus de gazete, ministrul a părăsit acest gând și că vrea să deie dreptul de vot la toți cei ce știe scrie și citi în limba lor. Poporul, în mai multe rânduri, a dat expresiune dorinței sale prin întreruperi foarte potrivite. După aceea a luat cuvântul dl. Aurel Chintean, preot administrator, și după o motivare potrivită a prezentat proiectul de concluz, primit unanim de adunare, prin care s-a hotărât:

1) să se trimită telegramă omagială Majestății Sale, în care se cere ajutorul în introducerea votului universal nefalsificat, se protestează în contra pluralității și a restricțiunilor nedrepte;

2) adunarea cere introducerea votului universal nefalsificat, care să ieie în șanțurile constituțiunii pe toți cetățenii țării, fără deosebire de clase, neamuri și confesiuni, cu vot asemenea, secret, direct, ca votare pe comune și nelegat de știința de scris și citit, protestează în modul cel mai hotărât în contra pluralității și în contra votului prin delegați, care introduce neegalitatea între cetățeni;

3) adunarea votează încrederea deputaților naționaliști, își exprimă recunoștința pentru lucrarea lor de până acum și îi roagă, ca să lupte și în viitor ca energie pentru drepturile poporului.

Dr. V. Onișor a mai făcut apel la învățători, ca să se supună sarcinii de a ținea cursuri pentru analfabeți și către țărani care n-au ajuns să știe scrie și citi ca însușindu-și știința departe să ajungă la dreptul de vot. Fruntașii de față au declarat că învățătorii din Sângeorz au și luat deja angajamentul de a ținea curs pentru analfabeți și că altcum în comună se află foarte puțini bărbați, care să nu știe scrie și citi.

Dl. prezident a închis apoi adunarea, care a decurs în cea mai frumoasă ordine și însuflețire.

La adunare au fost da față și 3 jandarmi, dar neînarmați, și numai în echipament de plimbare.

Adunarea din Feldru

Adunarea s-a ținut în grădina dinaintea bisericii, care a fost plină de popor, cel puțin o mie de persoane. Din partea autorității politice a fost dl. notar Grigore Bancu.

Dl. Emil Ștefănuț, parohul Feldrului, într-un avântat cuvânt a deschis adunarea și a arătat scopul ei, de a arăta care este voința poporului din această vale frumoasă a Someșului cu privire la reforma votului pentru toți. Vorbirea a fost ascultată cu însuflețire și aclamată. De prezident al adunării a fost aclamat dl. Emil Ștefănuț, iar de notar țăranul fruntaș Grigorie Iloaie. Intrându-se în ordinea de zi, a luat cuvântul dl. Dr. Victor Onișor vorbind în același sens ca la adunarea din Sângeorz. După aceea fruntașul țăran Toader Scridon a prezentat proiectul concluz, primit de adunare cu unanimitate și însuflețire. Dl. prezident, apoi, a enunțat concluzul identic cu al adunării din Sângeorz și s-a citit telegrama omagială către Maiestatea Sa.

Poporul din Feldru a dovedit o mare însuflețire și interes față de această adunare, care a fost una dintre cele mai impozante și mai bine succese.

Pro memoria

NICOLAE TOGAN

Discurs funebru rostit la înmormântarea regretatului medic-colonel Dr. Ioan Popp

*Mai înainte de sfârșit pe nimeni să nu-l zici fericit,
că în fii săi se va cunoaște omul
(Înțelepciunea lui Sirah, 11, 23)*

Jalnică adunare! Numai zilele trecute avurăm tristul prilej să dăm pământului între regrete generale într-unul din satele noastre din mărginime pe un distins fiu al neamului nostru, mutat de la noi în floarea bărbăției, care își închinase viața serviciului armatei și în vara anului 1914 plecase chiar în rang de vice-colonel ca comandant ai unui batalion de glotași pe câmpul de luptă scaldat în sânge, de la nord și iată că azi suntem nevoiți să fim martori cu inima cernită unei priveriști și mai dureroase. Suntem nevoiți să dăm pământului pe un alt prea vrednic bărbat, socotit cu drept cuvânt podoabă a neamului nostru, care în serviciul armatei, a dus o viață întreagă cu rar zel și devotament, prin distinsele sale calități personale a știut să ridice sub nimbul poporului din care a ieșit și să se avânte însuși pe scara ierarhiei militare la înălțimi ce sunt rezervate numai caracterului integru, talentului și destoiniciei deosebite.

Da, cu adevărat! În răposatul medic-colonel Dr. Ioan Popp, a cărui pierdere ireparabilă avem prea durerosul prilej să o deplângem astăzi, găsim întrunite într-o armonie fericită cele mai distinse însușiri sufletești, ce fac podoaba etnică a unui neam și îndeosebi podoaba neamului nostru. Caracter de creștin convins și neșovăielnic, bunătate proverbială, afabilitate rară, inima deschisă a românului așezat și cinstit, sinceritate rară față de prieteni, credință neclintită către țară și prea înaltul tron, simț de datorie aplicat până la jertfirea de sine între toate împrejurările pentru binele de obște, hărnicie neobosită până la ceasul din urmă în folosul neamului, pe care l-a iubit cu ardoare și fără gânduri rezervate asemenea marilor noștri bărbați din vechea generație, - iată în ce lumină cuceritoare ni se prezintă mortul nostru, mortul neamului nostru.

Dar ce ne frapează mai ales, este mândra tradiție a vechilor grăniceri de la Năsăud, viteji apărători ai țării, ce o vedem străplântată printr-însul într-o expresiune izbitoare în fiii săi, așa că mai rar se arată confirmat ca acum în deplinul și bunul înțeles al cuvântului adevărul înțeleptului Sirah: „că în fiii săi se va cunoaște omul”.

Să deplângem noi, jalnică adunare un asemenea distins bărbat în aceste momente de durere covârșitoare, ori să ne fericim pe noi înșine că dat ne-a fost să-l avem, să-l putem numi al nostru? Eu cred, că și una și alta. Să-l deplângem cu adevărat, de vreme ce prea curând ne-a fost răpit de moartea nemiloasă, prea curând vedem înfăptuindu-se și într-însul sentința Domnului rostită asupra strămoșilor noștri: „pământ ești și-n pământ te vei întoarce”.

În iubirea sa largă de neam, el ne-a cuprins pe toți și el a fost al nostru, al tuturor. Să-l deplângem, precum îl deplâng copiii săi, dintre care trei inși distinși în lupte crunte, e-

Nicolae TOGAN

rau așteptați să alerge de la fronturi asemenea apostolilor de la margini să dea ultimul onor prea vrednicului lor tată. E mare durerea lor, și durerea aceasta o resimt și sufletele noastre, e mare de trebuie să se târguiască cu prorocul: „Căzut-a cununa capului nostru, pentru aceasta s-a făcut durere; întristată este inima noastră, pentru aceasta s-au întunecat ochii noștri” (Plângeri Ieremia. 5, 16-17).

Dar iarăși să ne întoarcem și să ne mângâiem cu gândul, că cel ce a întrunit în personalitatea sa distinsă atâtea podoabe sufletești, atâtea virtuți alese, ce formează cvintesența valorii unui bărbat, ca mortul nostru, însuși și-a deschis poarta împărăției, unde tronează fericirea de veci. Și chiar în înțelesul înțeleptului Sirah acum la sfârșit, să-i zicem fericit, că rămâne cunoscut în fiii săi și în roadele muncii sale, și îndeosebi și ei și noi să ne ferim pe noi înșine, că pe un asemenea părinte, pe un asemenea bărbat l-am putut numi al nostru.

Dar iată și câteva date fugare din viața plină de muncă și de rodnică hărnicie a celui ce se duce de la noi și pe care îl deplângem cu drept cuvânt.

Medicul-colonel în retragere Dr. Ioan Popp e născut în comuna Bichigiu din ținutul falnicilor grănițeri ai Năsăudului de odinioară, unde văzu lumina zilei ia 11 octombrie 1844, și astfel ne părăsește în vârstă de 72 ani. E fiul fostului notar al acelei comune Grigore Popp, deci originar din o familie de intelectuali și din cele mai de frunte. Făcându-și studiile secundare în Bistrița și luând pe urmă bacalaureatul la gimnaziul din Năsăud, e primit în institutul „Josephineum” din Viena, unde aveau intrare numai tineri de mare nădejde și din cei mai aleși, dedicându-se științelor medicale și obținând la 29 iunie 1871 diploma de doctor în medicina universală.

Intrat în serviciu armatei ca medic militar, face campania sângeroasă reclamată de ocuparea Bosniei și Herțegovinei după războiul româno-ruso-turc. Strămutat după aceea la Sibiu, ca medic de regiment, se căsătorește cu o aleasă odraslă din o familie românească de frunte din Rășinari, cu Constanța Dancăș, și din căsătoria aceasta, ce poate fi numită pe dreptul una din cele mai fericite, se nascură, și se găsesc în viață cei patru feciori și o fată, ce-și jelesc acum pe bunul lor părinte. Înaintat medic de „ștab”, Dr. Ioan Popp e numit comandant al spitalului de garnizoană din Brașov, în care slujbă importantă petrecu 8 ani de zile. La 1900 e numit medic-colonel de clasa a II-a, iar la 1903 de clasa I., și după această carieră frumoasă, în parcursul căreia fu părtaș și prea înaltei distincții a Maiestății Sale, obținând odată Crucea da aur cu coroană, iar de altădată medalia de serviciu militar, la cerere proprie fu trecut la binemeritata pensie și se strămută definitiv la cuibul vechii sale fericiți casnice, la Sibiu.

Dar nu-i fu dat să se poată bucura aici timp mai îndelungat de vechea tihnă casnică, căci la 1911 îl părăsește pentru lumea veșniciei tovarășa sa de viață de o bunătate fără pereche. Pierderea unei asemenea soții îl zguduie adânc pe distinsul bărbat, dar nu se lăsă înfrânt. Își caută și găsi mângâierea posibilă în copiii săi, de o creștere din cele mai îngrijite, și în muncă. Așa se explică și geneza acelor prețioase tratate de igienă popularizată, publicate în „Gazeta Transilvaniei” și apărute și în broșuri separate, căci autorul lor voia să fie și în felul acesta de folos neamului său, pe care să-l vadă progresând în orice direcție și ținând pas cu alte neamuri, era pentru dânsul cea mai înaltă satisfacție.

De aici viul său interes pentru instituțiile noastre publice de orice soi, începând de la cea mai veche, de la biserică, și relev îndeosebi biserica noastră parohială de aici, care avu onorul să-l poată număra între membrii curatoratului său, continuând cu Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român, care îl putu număra între membrii săi pe viață și totodată membru activ al secției sale de medicină, și sfârșind cu orfelinatele zămislite în durerile crâncenului război, ce ne paște. De aici sprijinul său cald și efectiv pentru ele, îmbrățișându-le și în dispozițiile ultime ale vieții sale.

Pro memoria

Jalnică adunare! Fericitul medic-colonel Dr. Ioan Popp, pe lângă binecuvântarea sa părintească, ce o transmite prin rostul meu în acest moment greu al despărțirii cu adâncă duiosie copiilor săi iubiți, a căror purtare vitează, recunoscută și distinsă de locurile competente pe fronturile de luptă știu pozitiv că i-au cauzat cea mai mare bucurie în viață, ne lasă tuturora deosebit de frumoasa și luminoasa pilduire a vieții sale, ce ne impune și pe care s-o urmăm!

Dormi în pace nobil bărbat, că nu te vom uita! Amin!

Sursa: *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul LXXIX, 1916, nr. 95, p. 2.

Noi contribuții la viața și activitatea lui Paul Tanco

ICU CRĂCIUN

Volumul „Paul Tanco (1843-1916). Contribuții documentare”, editat de Adrian Onofreiu și Dan Lucian Vaida (Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2024), cu „Considerații introductive” de conf. univ. dr. Ion Cârja, constituie o apariție binevenită pentru cei interesați de viața și activitatea lui Paul Tanco, considerat întâiul profesor cu doctorat în matematici din țară (finalizat în 1873), după cum afirmau Teodor Tanco și Gheorghe Pleș. Cei doi editori au structurat această carte astfel: „I. Paul Tanco – secvențe biografice; II. Contribuții documentare” cu secțiunile: A. „Paul Tanco – Corespondență din perioada studiilor gimnaziale și universitare”, care cuprinde 1. „Scrisori trimise lui Petru Tanco” și 2. „Scrisori primite de la Petru Tanco” și B. „Paul Tanco în documente de arhivă”, iar capitolul III. „Anexe” cu „Documente în fotocopie” și „Fotografii”. În „Notă asupra ediției”, editorii precizează că lucrarea aceasta cuprinde 64 de scrisori (aflate în colecția Muzeului Grăniceresc Năsăudean), din care, 56 trimise de tânărul Paul lui Petru Tanco, principalul sprijinitor și finanțator al acestuia, din Bistrița, Blaj, Viena și Graz, și 8 scrisori primite de la Petru Tanco. Documentele de arhivă provin în marea majoritate din fondurile Serviciului Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (director dr. Cornelia Vlașin) și se referă la parcursul profesional al lui Paul Tanco; tot aici, precizează editorii, „au fost cuprinse și câteva înscrisuri păstrate în la instituțiile menționate, care reflectă și alte aspecte din viața sau preocupările lui Paul Tanco”. „Anexele” reproduc în fotocopie unele documente de stare civilă referitoare la Paul Tanco și la familia sa, precum și reproduceri după foile de titlu ale câtorva din studiile pe care le-a publicat.

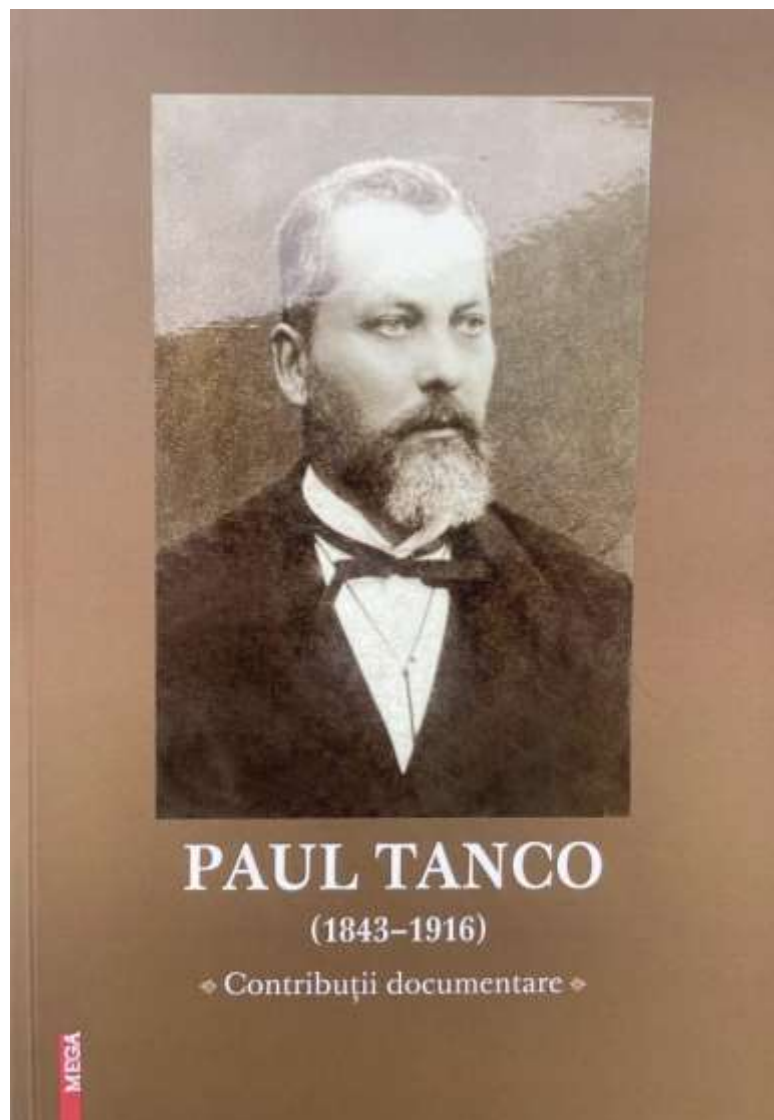
Din secvențele biografice aflăm, printre altele, că Paul Tanco s-a născut în 24 iulie 1843 în Monor, că a rămas orfan de mic, dar „va avea ca tutore legal pe unchiul Grigore Sântionean și se va bucura de sprijinul constant, [...] până la finalizarea studiilor, din partea unui alt unchi, locotenentul în rezervă Petru Tanco [...] și preotul Simion Tanco din Sângeorzul Român”. Paul și-a început studiile în comuna natală, le-a continuat la Năsăud, apoi la gimnaziul german din Bistrița, liceul românesc din Blaj, Facultatea de Științe și Filosofie din Viena și doctoratul la Universitatea din Graz, beneficiind și de burse oferite de Fondurile Grănicerești Năsăudene. Ca student, a activat în „Societatea Literară România”, în fruntea căreia a fost ales secretar; în această perioadă s-a împrietenit cu Eminescu. S-a întors la Năsăud, unde va preda timp de 30 de ani matematica la Gimnaziul românesc greco-catolic și va fi și director timp de 12 ani. A fost și un om al cetății în Năsăud, fiind director timp de 20 de ani al Societății de Împrumut și Păstrare *Aurora*, înființată în 1873, și a băncii *Mercur*, înființată în 1899. În 1876, s-a căsătorit cu Elisabeta Mureșianu, fiica învățătorului Vasile Mureșianu din Năsăud, originar din Mocod, și a Mariei (n. Hangea) din Maieru; au avut doi fii: Simion Petru Valeriu (1877-1914) și Teofil (1882-1952), ultimul, fiind

Icu CRĂCIUN

absolvent al Facultății de Medicină din Budapesta. Mulți ani, Paul Tanco a făcut parte din Comitetul Fondului Central Scolastic, apoi președinte al Societății „Vasile Nașcu”, ambele având ca scop sprijinirea elevilor pentru realizarea unui parcurs de studii cât mai bun. Paul Tanco s-a numărat printre membrii comitetului de conducere al „Reuniunii învățătoarești Mariana”; de asemenea, a condus Despărțământul Năsăud al ASTREI între anii 1900-1905. A decedat la vârsta de 73 de ani împliniți, pe 11 septembrie 1916, fiind înmormântat în cimitirul „Comoara” din Năsăud. Toată viața, a contribuit la propășirea și emanciparea națiunii române prin știință de carte, devenind un reper pentru generațiile viitoare. Cele 246 de pagini aduc multe informații inedite legate de viața și activitatea acestui intelectual de frunte al județului nostru.

Prin publicarea acestui volum, editorii aduc o contribuție prețioasă pentru istoria școlilor și elitelor năsăudene, în frunte cu Paul Tanco.

Articol publicat și în *Răsunetul* ([Noi contribuții la viața și activitatea lui Paul Tanco](#) | [Răsunetul](#)).

Spovedanie lângă cruci

EMIL BOȘCA-MĂLIN

În ziua aceasta a Eroilor arde mai viu flacăra venerației ce se cuvine făuritorilor de țară. Liturghia aducerii aminte este mai sobră, mai bogată în șoapta rugăciunii închinată crucilor de pe morminte, răvășite pe întreg întinsul gliei noastre, iar împărtășania din potirul faptelor vitejiei lor mai cutremurătoare ca oricând.

În cel mai crucial destin, mormintele sunt singura orientare și permanentul îndemn. Istoria de ieri și de azi n-are înțeles fără de glasul lor.

Viața unui popor e călăuzită numai de jertfele eroilor, fie că ei sunt ai armeei, fie ai atitudinilor eroice ori științelor de orice fel. „Aleșii“ după vorba evangheliei, „eroii“ după a filosofului, sunt personalități în cari se întrupează sufletul întregii națiuni.

De-a lungul trăirilor noastre istorice, eroii s-au frământat în veșnica neodihnă a dăruirilor pentru a pune în mișcare sufletul Neamului. Sub steagul înălțat de ei pe culmile cele mai înalte s-a aliniat norodul mut în ascultarea pornită năprasnic spre moartea dezrobitoare și la semnul lor dat din slăvile eternității am rămas aici fără să ne clintească vreo furtună. Au fost închiși în morminte sau în temniți; trupurile le-au fost sfârtecate pe roțile veacurilor, iar cenușa aruncată în cele patru vânturi ale vremilor, dar au stat tare, cu credință neclintită, în însorirea izbăvirilor; au ținut crâncen la juruirea drumurilor din bătrâni de a apăra ce este al nostru. Trupurile au fost doborâte, sufletele niciodată. Nedreptățile au mușcat din glie, dar mândriile n-au cunoscut înțelepciunea capului plecat.

Toate cotiturile trăirii noastre de aproape două milenii sunt străjuite de numele lor și fiecare palmă de pământ are mustire de sânge. Au murit cu zecile de mii și au răsărit milioane. Murim de veacuri pentru a trăi veșnic. Plătim cu sânge ceia ce ne-au furat alți prin ticăloase socoteli de echilibru european sau combinații ascunse. Și ne dăruim bucuroși pentru că e pentru ceia ce ne aparține. Prin jertfe, prin morminte și gropnițe de eroi istoria își lărgeste orizonturile, conturând hotarele așa cum au fost și vor fi; nu cum le-a trasat nu știu ce interese de cartografi nepricepuți.

Mărturisim aceasta și în Ziua Eroilor.

Azi gândurile și rugile ni-s cernite. Nu pentru că generațiile au fost secerate val după val, rămânându-ne nu mai sufletul lor ce trăiește parcă și mai intens, ci pentru că după tot ce am dat n-avem Dreptate pentru Neam. Eroii tac, dar mormintele vorbesc des pre adevăruri ce nu pot fi ascunse, despre drepturi ce nu pot fi uitate. Așa de puțin prețuiesc gloriile câștigate cu prețul morții? Se uită oare cât de întinse sunt latifundiile eroismului românesc, și ale jertfei, pecetluite cu pecetii străbune? Nu credem! Dar chiar dacă ar fi așa. Nat nu vom înceta să ne slăvim morții. Nu vom înceta să îngroșăm legiunile ei și să mărturisim neconținut că ne dăruim pentru vindecarea tuturor durerilor răvășite de iureșul nedreptăților. Liturghisind acum, sărutăm crucile de lemn și amintirile. Nu le numărăm, că prea sunt multe din veac în veac. Dar credem așa cum au mărturisit cu fapta sabiei și cei de supt ele. Credem statornic!

Cine vrea să ne descifreze năzuințele, să asculte ultimele bătăi ale inimilor de eroi și să le privească fețele iluminate de nădejdi.

Ele nu pot fi turnate în slavă meșteșugită pentru că se trăiesc.

În genunchi deci, lângă cruci.

Sursa: *Curentul*, București, Anul XVII, 1944, nr. 5845, p. 1.

Emil BOȘCA-MĂLIN

Dezmeticiri dincolo de deal

EMIL BOȘCA-MĂLIN

În vreme ce în țara noastră cei peste 200.000 refugiați din Transilvania de sus, trăiesc tot mai mult și mai intens vremile întoarcerilor printr-o activă manifestare a sentimentelor în felurite ocaziuni, deslușindu-se din toate acestea împlinirea unui superior destin în care se crede cu trăinicie, dincolo de hotarul răstignirilor încep să scadă îndrăznelile, să se pună pe gânduri huzuririle din satele copilăriei noastre și să se îndrepte privirile în jur. Idealurile viageră în care se bălăbăcea o anumită pătură ce a încercat să aducă odată cu stăpânirea și suferința pentru intelectualitatea românească, se spulberă.

Fulgerările orgoliilor nu mai au nici o sclipire națională în fața norodului ce vrea altceva. Succesiunile de șmecherii publicistice pe seama lui se curmă, iar conforturile unor beneficii propagandistice încep să se clatine.

„Se schimbă sub privirile noastre ceva - scrie confratele maghiar Olajos Domokos într-un cotidian din Cluj. Parcă se dărâma credințe și prietenii în vreme ce lumea se ridică spre alte ideale de viață, spre alte nădejdi de înfrățire sinceră“ ...

Schimbarea aceasta ce se oglindește și în coloanele presei de acolo, dă certitudine de împlinire nădejdilor noastre de aici.

„...Noi însă am dori să se știe, sublinia cam în același timp oficiosul „Ellenzék“ din Kolozsvár într-un editorial, că nici o schimbare nu va putea aduce altceva decât o mai mare frăție sub semnul Coroanei noastre Sfinte. La aceste certitudini ajungem când privim pe cea mai conștientă dintre minorități din Ardeal, poporul sas, cu care colaborăm în armonie“.

„Colaborarea“ aceasta cu poporul sas de acolo, în chiar „epoca schimbărilor“, își are tâlcul ei însă. Izvorul ei este în ideile politice ale lui Ștefan Tisza și mai ales colaboratorului său intim Mihail Rez, care - pentru ilustrarea lor - scria în 1912 în revista „Magyar Figyelő“:

„Chestiunea românească din Transilvania este foarte primejdioasă. Marea neîncredere dintre cele două rase are la bază motive istorice. Nobilimea din Transilvania și curtea de la Viena sunt deopotrivă de vinovate... Puternice conștiință de rasă (a românilor din Transilvania) face iluzorie orice încercare de a maghiariza prin școli. Soluționarea specială a chestiunii române este de mult tardivă. Nu mai poate fi vorba decât de favorizarea elementului catolic ungar și de un concurs al școlilor. Este indispensabil necesar ca sașii din Transilvania să fie considerați ca exponenții maghiarismului. Maghiarimea este incapabilă de a domina Transilvania. Trebuie să recurgem la concursul elementului sas spre a face să fie simțită ideea. Statului Ungar“.

Iată deci tâlcul colaborării!

Stranii oameni ai împrejurărilor se dezmetecesc pe drumul involburărilor de acum încercând să înlătore priveliștile vremilor de libertate a minorităților. Torentul potopitor al înfrățirii fiilor de același neam și sânge nu poate fi stăvilit de nimeni.

Sursa: *Curentul*, București, Anul XVII, 1944, nr. 5722, p. 3.

COMUNISM

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă (1883)

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Nr. crt.	Numele și prenumele celui născut	Data nașterii	Numele părinților	Vârsta la 21 octombrie 1948
1.	Pop Ioana	5 ianuarie	Teodor și Raveca	65 ani ¹
2.	Râmbulea Vasile	12 ianuarie	Grigore și Ioana	65 ani ²
3.	Tahâș Ion	15 ianuarie	Samson și Elisaveta	65 ani ³
4.	Pop Elisabeta	26 ianuarie	Anchidim Iovu și Elena	65 ani ⁴
5.	Jarda Antoniu	27 ianuarie	Alexa Grigore și Ileana	65 ani ⁵
6.	Gabor Maxim	30 ianuarie	Maței și Saveta	65 ani ⁶
7.	Sfrengeu Vasile	2 februarie	Ion și Irina	65 ani ⁷
8.	Miron Ioana	2 februarie	Dănilă și Maria	65 ani ⁸
9.	Nițiu (Ruști) Ecaterina	10 februarie	Ioan și Maria	65 ani ⁹
10.	Costan Raveca	12 februarie	Tănase și Sofia	65 ani ¹⁰
11.	Gagea Ioana	17 februarie	Maria, fată prima oară căzută	65 ani ¹¹
12.	Buga Maxim	21 februarie	George și Csenia	65 ani ¹²
13.	Jarda (Lupaș) Varvara	23 februarie	Ion și Ioana	65 ani ¹³

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Colecția registre parohiale de stare civilă, Matricula botezaților din parohia St. Georgiu (1879-1890), f. 41 (v.) – 42 (f.), poz. 3.

² SJANBN, fond Colecția, f. 42 (v.) – 43 (f.), poz. 4.

³ SJANBN, fond Colecția, f. 42 (v.) – 43 (f.), poz. 5.

⁴ SJANBN, fond Colecția, f. 42 (v.) – 43 (f.), poz. 7.

⁵ SJANBN, fond Colecția, f. 42 (v.) – 43 (f.), poz. 8.

⁶ SJANBN, fond Colecția, f. 42 (v.) – 43 (f.), poz. 10.

⁷ SJANBN, fond Colecția, f. 42 (v.) – 43 (f.), poz. 11.

⁸ SJANBN, fond Colecția, f. 42 (v.) – 43 (f.), poz. 12.

⁹ SJANBN, fond Colecția, f. 43 (v.) – 44 (f.), poz. 15.

¹⁰ SJANBN, fond Colecția, f. 43 (v.) – 44 (f.), poz. 16.

¹¹ SJANBN, fond Colecția, f. 43 (v.) – 44 (f.), poz. 17.

¹² SJANBN, fond Colecția, f. 43 (v.) – 44 (f.), poz. 20.

¹³ SJANBN, fond Colecția, f. 43 (v.) – 44 (f.), poz. 22.

*Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în
registrele parohiale greco-catolice de stare civilă (1883)*

14.	Mogin Lupșor Auxentiu	24 februarie	Andrei și Cătălina	65 ani ¹
15.	Șorobetea Maria	24 februarie	Saveta, fată prima oară căzută	65 ani ²
16.	Haliță Maria	1 martie	Iacob și Ana	65 ani ³
17.	Cordoș Ioana	1 martie	Iacob și Iftinia	65 ani ⁴
18.	Neamțiu Barbara	15 martie	Andrei și Maria	65 ani ⁵
19.	Adam (Gros) George	19 martie	Susana, fată de țigan fierar prima oară căzută	65 ani ⁶
20.	Șirlincan Elisabeta	27 martie	Vasile și Eudochia	65 ani ⁷
21.	Luci Maria	27 martie	Grigore și Paraschiva	65 ani ⁸
22.	Strugariu Maria	28 martie	Grigore și Ileana	65 ani ⁹
23.	Puițau Procopiu	2 aprilie	Costan și Raveca	65 ani ¹⁰
24.	Șot Alexandru	5 aprilie	Ilie și Nastasia	65 ani ¹¹
25.	Mihăilă Ioan	5 aprilie	Grigore și Ioana	65 ani ¹²
26.	Miron Solomon	7 aprilie	Ion și Teodora	65 ani ¹³
27.	Sfrengeu Teodor	9 aprilie	Iacob și Șofronia	65 ani ¹⁴
28.	Călina Raveca	11 aprilie	Emanuel și Maria	65 ani ¹⁵
29.	Dumitraș Maxim	19 aprilie	Ion și Ioana	65 ani ¹⁶
30.	Petrașcu Irina	21 aprilie	Iacob și Ileana	65 ani ¹⁷
31.	Berciu Maria	1 mai	Artemie și Saveta	65 ani ¹⁸
32.	Pop (Oanea) Ecaterina	5 mai	Filip și Nastasia	65 ani ¹⁹
33.	Mecicu Ecaterina	14 mai	Ioan și Maria	65 ani ²⁰
34.	Răzvanță Maria	18 mai	Larion și Iftinia	65 ani ²¹
35.	Mărcușiu Floarea	18 mai	Artene și Maria	65 ani ²²

¹ SJANBN, fond Colecția, f. 43 (v.) – 44 (f.), poz. 23.

² SJANBN, fond Colecția, f. 44 (v.) – 45 (f.), poz. 24.

³ SJANBN, fond Colecția, f. 44 (v.) – 45 (f.), poz. 26.

⁴ SJANBN, fond Colecția, f. 44 (v.) – 45 (f.), poz. 27.

⁵ SJANBN, fond Colecția, f. 44 (v.) – 45 (f.), poz. 30.

⁶ SJANBN, fond Colecția, f. 44 (v.) – 45 (f.), poz. 31.

⁷ SJANBN, fond Colecția, f. 44 (v.) – 45 (f.), poz. 32.

⁸ SJANBN, fond Colecția, f. 44 (v.) – 45 (f.), poz. 33.

⁹ SJANBN, fond Colecția, f. 44 (v.) – 45 (f.), poz. 34.

¹⁰ SJANBN, fond Colecția, f. 45 (v.) – 46 (f.), poz. 35.

¹¹ SJANBN, fond Colecția, f. 45 (v.) – 46 (f.), poz. 38.

¹² SJANBN, fond Colecția, f. 45 (v.) – 46 (f.), poz. 39.

¹³ SJANBN, fond Colecția, f. 45 (v.) – 46 (f.), poz. 40.

¹⁴ SJANBN, fond Colecția, f. 45 (v.) – 46 (f.), poz. 42.

¹⁵ SJANBN, fond Colecția, f. 45 (v.) – 46 (f.), poz. 43.

¹⁶ SJANBN, fond Colecția, f. 45 (v.) – 46 (f.), poz. 44.

¹⁷ SJANBN, fond Colecția, f. 46 (v.) – 47 (f.), poz. 45.

¹⁸ SJANBN, fond Colecția, f. 46 (v.) – 47 (f.), poz. 46.

¹⁹ SJANBN, fond Colecția, f. 46 (v.) – 47 (f.), poz. 47.

²⁰ SJANBN, fond Colecția, f. 46 (v.) – 47 (f.), poz. 49.

²¹ SJANBN, fond Colecția, f. 46 (v.) – 47 (f.), poz. 50.

²² SJANBN, fond Colecția, f. 46 (v.) – 47 (f.), poz. 51.

*Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele
parohiale greco-catolice de stare civilă (1883)*

36.	Cordoș Maria	1 iunie	Artemie și Saveta	65 ani ¹
37.	Timoce Maxim	8 iunie	Gherasim și Eudochia	65 ani ²
38.	Buia Ioan	10 iunie	Alexa și Maria	65 ani ³
39.	Pop Alexandru	12 iunie	Ion Iacob și Saveta	65 ani ⁴
40.	Pop Maxim	13 iunie	Ion Gherasim și Ileana	65 ani ⁵
41.	Moldovan Mărina	17 iunie	Vasile și Firoana	65 ani ⁶
42.	Petri (Lăcătuș) Maria	21 iunie	Iliuța Petri Lăcătuș și Ioana	65 ani ⁷
43.	Lăpușan Alexandru	2 iulie	Melania, fată a III-a oară căzută	65 ani ⁸
44.	Tahâș Fevronia	5 iulie	Emanuel și Nastasia	65 ani ⁹
45.	Haliță Mărina	9 iulie	Eliseiu și Eugenia	65 ani ¹⁰
46.	Costan Solomon	12 iulie	Gavril și Saveta	65 ani ¹¹
47.	Dorolean Toma	17 iulie	Toader Lupu și Dochia	65 ani ¹²
48.	Baiășiu Ion	20 iulie	Ștefan și Anisia	65 ani ¹³
49.	Șot Ioan	24 iulie	Alexandru și Iftinia	65 ani ¹⁴
50.	Ciociu Eufimia	27 iulie	Petru și Teodora	65 ani ¹⁵
51.	Gagea Elisabeta	29 iulie	George și Pelagia	65 ani ¹⁶
52.	Costan Maxim	2 august	Dionisiu și Maria	65 ani ¹⁷
53.	Strugariu Elisabeta	10 august	Alexa și Gacea	65 ani ¹⁸
54.	Șpicil Raveca	12 august	Donisă și Maria	65 ani ¹⁹
55.	Buia Maria	17 august	Iacob și Todora	65 ani ²⁰
56.	Pădure Floarea	24 august	Saveta, fată prima oară căzută	65 ani ²¹

¹ SJANBN, fond Colecția, f. 46 (v.) – 47 (f.), poz. 54.

² SJANBN, fond Colecția, f. 47 (v.) – 48 (f.), poz. 56.

³ SJANBN, fond Colecția, f. 47 (v.) – 48 (f.), poz. 57.

⁴ SJANBN, fond Colecția, f. 47 (v.) – 48 (f.), poz. 60.

⁵ SJANBN, fond Colecția, f. 47 (v.) – 48 (f.), poz. 61.

⁶ SJANBN, fond Colecția, f. 47 (v.) – 48 (f.), poz. 62.

⁷ SJANBN, fond Colecția, f. 47 (v.) – 48 (f.), poz. 63.

⁸ SJANBN, fond Colecția, f. 47 (v.) – 48 (f.), poz. 64.

⁹ SJANBN, fond Colecția, f. 48 (v.) – 49 (f.), poz. 68.

¹⁰ SJANBN, fond Colecția, f. 48 (v.) – 49 (f.), poz. 70.

¹¹ SJANBN, fond Colecția, f. 48 (v.) – 49 (f.), poz. 71.

¹² SJANBN, fond Colecția, f. 48 (v.) – 49 (f.), poz. 74.

¹³ SJANBN, fond Colecția, f. 49 (v.) – 50 (f.), poz. 75.

¹⁴ SJANBN, fond Colecția, f. 49 (v.) – 50 (f.), poz. 76.

¹⁵ SJANBN, fond Colecția, f. 49 (v.) – 50 (f.), poz. 78.

¹⁶ SJANBN, fond Colecția, f. 49 (v.) – 50 (f.), poz. 80.

¹⁷ SJANBN, fond Colecția, f. 49 (v.) – 50 (f.), poz. 81.

¹⁸ SJANBN, fond Colecția, f. 49 (v.) – 50 (f.), poz. 82.

¹⁹ SJANBN, fond Colecția, f. 50 (v.) – 51 (f.), poz. 85.

²⁰ SJANBN, fond Colecția, f. 50 (v.) – 51 (f.), poz. 86.

²¹ SJANBN, fond Colecția, f. 50 (v.) – 51 (f.), poz. 89.

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă (1883)

57.	Mutu Maria	2 septembrie	Cosma și Pelagia	65 ani ¹
58.	Flore Demetriu	7 septembrie	Ioan și Ioana	65 ani ²
59.	Gagea Ecaterina	8 septembrie	Dionisiu și Paraschiva	65 ani ³
60.	Niculai Miron	18 septembrie	Toma și Ana	65 ani ⁴
61.	Mărcușiu Maxim	26 septembrie	Eliseiu și Nastasia	65 ani ⁵
62.	Costan Csenia	12 octombrie	Mihăilă și Trifilia	65 ani ⁶
63.	Greco Lucreția	12 octombrie	George și Teodosia	65 ani ⁷
64.	Râmbulea Ecaterina	14 octombrie	Mihai și Mărina	65 ani ⁸
65.	Buia Paraschiva	20 octombrie	Precup și Firoana	65 ani ⁹
66.	Berciu Dionisiu	20 octombrie	Domide și Ioana	65 ani ¹⁰
67.	Șirlincan Maria	21 octombrie	Pavel și Sofia	65 ani ¹¹
68.	Andresi (Ursu) Antoniu	26 octombrie	Vasile și Eugenia	65 ani ¹²
69.	Nicolai Elisaveta	13 noiembrie	Vasile și Maria	65 ani ¹³
70.	Mecicu Elisaveta	23 noiembrie	Ioan și Matroana	65 ani ¹⁴
71.	Gabor Gavril	3 decembrie	Grigore și Ana	65 ani ¹⁵
72.	Joja Alexandru	15 decembrie	Gavrilă și Floarea	65 ani ¹⁶
73.	Șot Ecaterina	16 decembrie	Larion și Paraschiva	65 ani ¹⁷
74.	Borgovan Ana	19 decembrie	George și Ileana	65 ani ¹⁸
75.	Budușian Ioan	25 decembrie	Maxim și Mărina	65 ani ¹⁹
76.	Huluduc Sebastian	27 decembrie	Timotei și Maria	65 ani ²⁰

(Va urma)

¹ SJANBN, fond Colecția, f. 50 (v.) – 51 (f.), poz. 91.
² SJANBN, fond Colecția, f. 50 (v.) – 51 (f.), poz. 92.
³ SJANBN, fond Colecția, f. 50 (v.) – 51 (f.), poz. 93.
⁴ SJANBN, fond Colecția, f. 51 (v.) – 52 (f.), poz. 96.
⁵ SJANBN, fond Colecția, f. 51 (v.) – 52 (f.), poz. 98.
⁶ SJANBN, fond Colecția, f. 51 (v.) – 52 (f.), poz. 101.
⁷ SJANBN, fond Colecția, f. 51 (v.) – 52 (f.), poz. 102.
⁸ SJANBN, fond Colecția, f. 51 (v.) – 52 (f.), poz. 103.
⁹ SJANBN, fond Colecția, f. 51 (v.) – 52 (f.), poz. 104.
¹⁰ SJANBN, fond Colecția, f. 51 (v.) – 52 (f.), poz. 105.
¹¹ SJANBN, fond Colecția, f. 51 (v.) – 52 (f.), poz. 106.
¹² SJANBN, fond Colecția, f. 52 (v.) – 53 (f.), poz. 107.
¹³ SJANBN, fond Colecția, f. 52 (v.) – 53 (f.), poz. 110.
¹⁴ SJANBN, fond Colecția, f. 52 (v.) – 53 (f.), poz. 111.
¹⁵ SJANBN, fond Colecția, f. 52 (v.) – 53 (f.), poz. 113.
¹⁶ SJANBN, fond Colecția, f. 52 (v.) – 53 (f.), poz. 115.
¹⁷ SJANBN, fond Colecția, f. 52 (v.) – 53 (f.), poz. 116.
¹⁸ SJANBN, fond Colecția, f. 53 (v.) – 54 (f.), poz. 117.
¹⁹ SJANBN, fond Colecția, f. 53 (v.) – 54 (f.), poz. 119.
²⁰ SJANBN, fond Colecția, f. 53 (v.) – 54 (f.), poz. 120.

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „IUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229